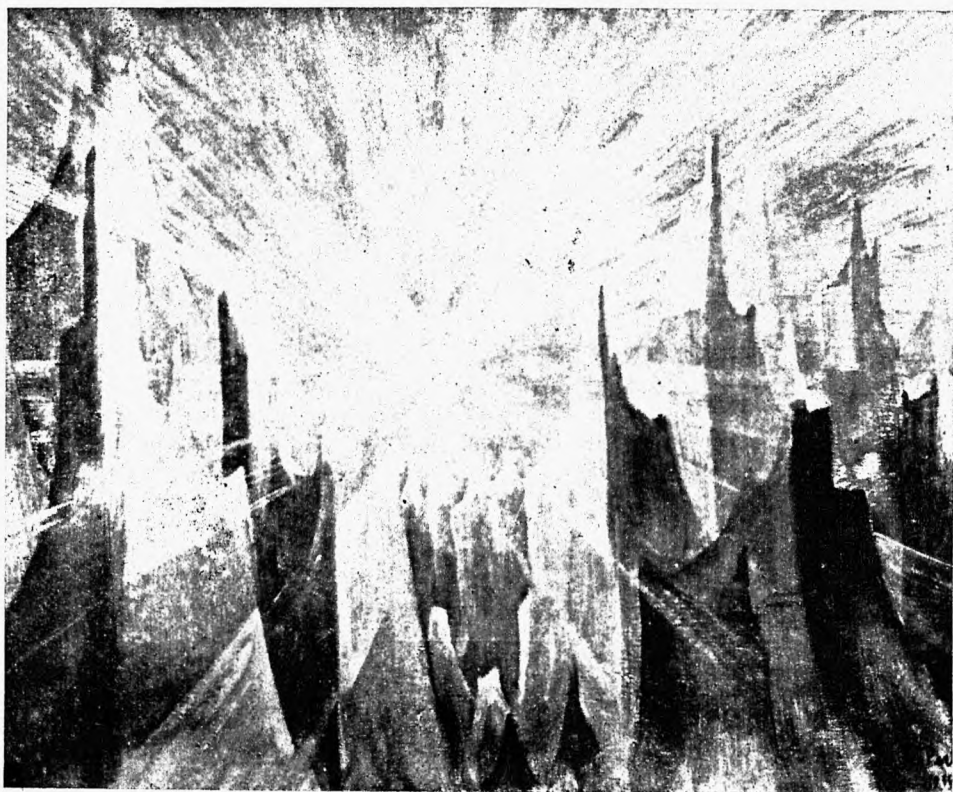

Kevadiku Suviaalbum

I

Tartu, heinakuu 1926

Sisukord.

Walt Whitman — Laul avarast teest.

Johannes Linnankoski — Gasell.

Romain Rolland — Väikse Jean Christophe'i esimene kontsert.

K. D. Cather — Ilumeelne Vigée.

Dr. phil. Rudolf Holsti — Võimas isamaa.

Ed. Hubel — Mahatma Gandhi.

M. M. — Muusika kaudu surematusele.

K. P. — Mälestusi ühest huvitavast õpimatkast.

Martin Andersen Nexö — Stiine esimesed sammud.

Päale selle 2 laulu nootidega, lausungeid ja 12 pilti tekstis.

43087

Kaanepilt: Rudolf Perle — Päike.

Kevadiku Suvialbum

Heinakuu

I

1926

WALT WHITMAN.

Laul avarast teest.

Jalgsi ja rõõmsana tulen ma avaralle teele,

Tervena, vabana, ees minu — maailm!

Ees minu pikk hahkjas rada, mis mind viib, kuhu iganes tahan.

Ei taha ma õnne enam, sest ise olen õnn.

Ei virise enam, midagi ei tarvitse ma.

*Mööda kõik halad nelja tumeda seina vahel, raamatute keskel, mööda on
sapine arvustus.*

Rüht ja rahulik kõnnin ma mööda avarat teed.

Maa; kas seda veel vähe?

Ei ole mul vaja, et tähed oleksid ligemal.

Ma tean, nii kui nad on, on hää.

Suur tee ei lükka kedagi kõrvale, ta ei tunne eesõigusi ega kõrvaldusi ;
Neeger kahupää, roimar, põdur ja harimatu: neid ei tõrjuta tagasi.
Sünnitus. Rutt arsti järele. Sandi komberdus. Joobnu taarumine. Naervate
tööliste salk.

Keigar. Paar, kes minema põgenend.
Surnuvanker. Mööblikoorem linna. Taastulek linnast.
Nad lähevad mööda. Ma samuti. Ja kõik läheb mööda. Ükski ei takista teist.
Ühtki, keda ma vastu ei võta. Ühtki, kes mulle pole armast.

*

Ma mõtlen, ma võiksin tõusta ja imesid teha.
Ma mõtlen, kes iial mulle vastu tuleks teel, peaks mind armastama ; ja kes
mind vaatleb, peaks mind armastama.
Ma mõtlen, keda ma praegu ka näeks, peaks olema õnnelik.

*

Suuril lonksudel neelan endasse ruumi ja avarust.
Ida ja lääne on minu, põhja ja lõuna on minu !
Suurem olen ma, parem kui ma mõtlin.
Ma poleks mõelnud, et minus nii palju hääd.
Kõik näib mulle ilus.
Ma võin meestele ja naistele korrata : „Teie olete teinud mulle nii palju hääd,
tahaksin teile ka teha sama palju hääd.“

Ma tahan külvuda kõikide sekka, kuhu ka läheksin.
Ma tahan küllida uut rõõmu ja uut karmust.
Ja kes mind eemale tõukaks, ei kurvasta mind.
Kes mind vastu võtab, see olgu õnnistetud või õnnistagu mind.

*

Läki! Tee meie ees on vaba!
Ta on kindel — ma olen katsund — minu enese jalad on seda kogenud —
ära lase end tagasi hoida!

Kameraad! Siin minu käsi!
Annan sulle oma armastuse, mis kallim kui kuld.
Annan sulle enese, mis enam kui jutlus ja seadus.
Tahad end minule anda? Tahad sa rännata minuga?
Kas oled sa eluaja mu seltsimeheks?

Tõlk. Johannes Semper.

Äratriikk esseest „Walt Whitman“, 1920.

Gasell.

Katkend romaanist „Laul tulipunasest lillest“.

Neid on mul näost nagu
maasikas, maasikas,
teda ma tahan nüüd tant-
sita, tantsita, tantsita!

See tuli kui tervitus tantsides küla
mängumurult põllurinda mööda astuvalle
Olaville vastu, tõstis jalga ja seadis sam-
mud takti.

Mängumuru tagapoolel kasvavad puudki
näisid hõljuvat taktis, tüdrukute õhukesed
suviriided loistsid päikeses ja siinsääl
vilksatus helevärviline palmikupael.

„Ringi, Olav, ringi!“

Üks tüdrukuist avas ringi ja ulatas
Olaville käe.

Neid on mul silmist kui mustikas,
mustikas, mustikas,
ega ta muid ei mälesta, mälesta,
mälesta. —

Ega ta palju kaalu ka, kaalu ka,
kaalu ka

kordas ringi keskel tüdrukuga pöörlev
poiss oma sõnu kelmikamalt, haaras äkki
mõlemi käsi tüdruku vöökohta ja tõstis
ta kõrgele õhku.

Tüdruk kiljahtas, kuid teised naersid
et goju ümbrus heljas.

Oli selline iseäralik pühapäevareõõm,
kõik olid kui joobund kevadest. Mängu-
muru äärne jõelõhang virvendas ja õhk
värises kevadises soojuses. Karglemise
takt oli muutund peaaegu hüppamiseks.
Poistel olid mütsid rappund kuklasse ja
higi läikis otsal. Tüdrukute rinnad kerki-
sid, silmad helgasid ja naerulohud väri-
sesid.

Neid on mul põskist kui palukas,
palukas, palukas,
ega ta minust ei loobu, ei loobu, ei
loobu. —

Ega ta palju kaalugi, kaalugi, kaalugi
kordasid poisid, et hiljutist mängu jätkata.
Ent tüdruk oli valvel. Poiss haaras,
tüdruk kumardus ja sest sündis nii
naljakas liigutus, et naer purskas endi-
sest kõvemini.

Palukas polegi nopitav, nopitav,
nopitav! —

laulsid tüdrukud isekalt, nähes millega
korda said.

„Kas me juba ei loobuks sellest män-
gust — see hakkab liialt elavaks minema“,
arvas keegi. „Hakkame leske mängima,
siis saab murul laiemalt lennata!“

„Tubli! See meeldib mulle kõige enam!“

Ring hajus ja järjestus samas pikaks
leskejooksmise reaks.

„Või mina jäin leseks? Ükskõik,
pääsen loodetavasti pea sellest leina-
aastast. — Tagumine paar välja!“

Paar tormas kaheks kummaltki poolt
rida, lesk jooksis keskelt.

Koht oli kui loodud tagumist-paari
jooksmiseks: veerjas madalik ees ja
kõrval.

Lesel oli nappus käes, sest paar oli
üksmeelne. Juba keerasid kaugelt ühte.

„Ahoi, lisa auru juure, sina leskmees!“
naersid vaatajad.

Ja lesk lisis, tormas paari kokkujook-
mise kohta nii et maa müdises. Jõudiski
parajaks ajaks. Tüdruk pööras küll
ümber, kohutas pahemalle ja tegi kaare
tahapoole, kuid võttis selle liiga väikese
ja satus kinni.

„Ümber, tagasi!“

Mängu jätkati alatasa kasvava lõbuga.
Oli niisugune tuju täna, et kõik huvi-
tusid mängust. Ja vähemgi naljakas
liigutus, kõrvalehaaramine või pööre
võeti vastu rõkkaval naerul.

Nüüd oli Olav leseks. Seisis jooksu-
valmis rivi ees ja vaatas piilult kahele
poole kõrvale.

„Tagumine paar!“

See polnud sugugi ühtesobiv paar.
Poiss paks, kuid kitsaõlaline; tüdruk
sale, vaevalt seitseteistkümmend.

Poiss tegi suure tubli künnimehe
kaare, tüdruk kihutas kui kärp peaaegu
otsejoones, mida vilksatades märkis
ta punane pluus ja õhus lehviv lahti-
hargnend palmik. Olav põletas järele.

Tüdruk jooksis mõni aeg otse edesi.

Olav ei jõudnudki palju lähemale. Kuid siis tegi ta põiki muru kaare. Olav jooksis otse vastu, lisis hoogu ja jõudis talle juba peaaegu kannule.

„Nüüd, nüüd!“ kuuldus murult.

Tüdruk vaatas viltu tagasi, nägi tagaajajat juba väljasirutetud käega, tegi äkilise pöörde. Pauhti — Olav kukkus suuli murule.

Tüdruku silmad väljahtivad kelmikalt, mänguplatsilt kostus selget naeru.

kibe. Olav oli nüüd tüdrukulle üsna lähenend ja arvas iseeneses: nüüd ma su võtan; keerad kas üles- või allapoole!

Tüdruk märkaski hädadohtu ja keeras allapoole. Kuid pööramisel pääsis lahti vasema jala king ja lendas õhku.

Murult pahvatas rõõmuhüüe.

Tüdruk seisahtus nõutult. Olav unustas tagaajamise ja vaatas kinga lendu. Jooksis siis mõne sammu ja püüdis kinga kinni.

Kevadmaastik.

See naer oleks Olavi pahandand, kuid ta oli tüdruku ära keerates näind midagi.

„Jumal, millised silmad! Kuidas pole ma neid ennem märgand?“

Ta oli nagu raket, krapsti! üleval ja uuesti edesi.

Tüdruku seltsiline eemal tegi lootusetuid käänakuid.

„Ära asjata ümber vahigi!“ hüüti talle. „Küll see juba ta isegi viib.“

Poiss seisatuski ja jäi rahulikult ootama.

Kuid muru teisel poolel oli võistlus

Uus endisest valdavam rõõmuhüüe murul.

„Ära anna alla, ära anna kingatagi!“ kihutasid jooksjat tüdrukud.

Tüdruk puhkeski uuele jooksule, Olav king käes järele.

Seda kõlbas vaadata. See polnud enam harilik leske-jooksmine, see oli võistlus võidu või kaotuse pääle — võistlus, mis hakkas päältvaatajaissegi, jagades need kahte leeri.

Tüdruk jooksis kui süstik. Sale keha

kumargile, pää uhkelt üleval. Palmik oli hargund täiesti ja laiail valgund juus lehvis kui lakk järele.

Ei see olnud Olavillegi enam harilik leskejooksmine. Nüüd polnud küsimus ainult paarilise saavutamises, vaid noore metsiku varsa taltsutamises.

Nad saabusid muru vasemalle poolele; jooksjate vahe oli vaid sülla võrdne maa.

Viimaks ometi! mõtles Olav pidades silmas, millal tüdruk pöördub ülespoole.

Kuid see käänas veelgi alamalle. Ta oli tagaajajalle nii lähidal, et tüdruku juuksed lendlesid ta näo ees. Ja silmist jooksis sädemekimp, mis naljatas, kutsus ja kihutas!

Gasell! vilksahtus Olavi pääs pilt kunagi varem loetud raamatust. Gaselli silmad, Gaselli sale jooks. „Gasell!“ pääses tal suust kui võiduhüüd ja ta tormas nagu pöörane.

Tüdruk jooksis viltu muru teisel pool kumerduvast kingust ülesse.

„See kui jänesejaht!“ kuuldus mänguplatsilt.

Lõpuvõistlus oli lühike. Tüdruk oli väsinud ja oli meelega jooksnud üle kingu, et pääseda teiste silmist tabamise ajaks. Olav tormas jälle kui pöörane künkast alla. Tüdruk vaatas kord tagasi, tiirles veel veidi puude ümber, kuid tundis sääli samas Olavi mõlemaid käsi enda ümber haaravat.

„Gasell!“ hüüdis noormees rõõmsalt. Kuid hoog oli nii tugev, et nad mõlemad kaotasid tasakaalu ning langesid koos silm silmasse uppund.

See oli Olaville kui unenägu. Ta tundis vaid, et tüdruk lebas peaaegu ta rinnal, et ta lahtised juuksed olid langed ta silmle. Ta vaatas tüdruku õhetavasse näkku ja neisse imestamisväärt gasellisilmisse, pidades teda kogu aeg nii nagu nad langedes olid olnud. Ta oleks tahtnud sulgeda silmad ja unistada — veel kukkumisest ja neist silmist. . .

„Kuid inimene, teised ootavad!“

Nad olid sarnases segaduses, et vaevalt oskasid tõusta. Olav otsis kukkudes kõrvale lendand kinga ja ulatas selle tüdrukulle:

„Pane jalga, siis läheme!“

Tüdruk pani, kuid jäi endiselt istuma. Puna tõusis Olaville näkku. Teda pahan- das veidi ta enda hämmastund olek ja tüdruku saamatus.

„Tule!“ ütles ta käskiva pilguga ja ulatas käe. „Jookstes!“

Neid võeti rõõmuhüüdega vastu, kui nad käsikäes mäerinnalt alla jooksid.

„Hästi jookstud, hästi jookstud!“ hüüti igalt poolt.

„Ohoh, Olav! Kinga said ja kinga kandjagi, kuid küll aga punetad.“

„Viimane paar välja!“

„Ei, ei! Ei maksa rikkuda sarnast jooksu, ei sellist saa igapäev näha!“

„Õige! Aitab sellest!“

Olavi silmis välgatas midagi ja ta saatis salaja pilgu Gaselli poole.

„Kuid me tahaks veel veidi keerutada, enne kui lahkume!“ ütlesid tüdrukud.

„Keerutame!“

Mida need tähed tähendaks,

mida kaks on meie kohal?

Et poiss ja tüdruk mängivad

muude seltsis haljal luhal.

„On aga ilus laul!“ mõtles Olav ja raputas enesellegi ootamata Gaselli kätt. Samas viis keegi Olavi ringi.

Mida need tähed tähendaks,

mida näeme siravat nelja?

Et omale neiuale annan käe

ja teistele käänan selja.

„Kuidas pole ma neid sõnu varem märganud!“ jatkas Olav mõttes, ulatades Gasellile käe.

Mida need tähed tähendaks,

mida meie kohal on viis?

Et lootus on lõimeks ja kaebus

on koeks

ja lemme on kanga niis.

„Olgu või kuldõngast,“ ütles keegi naerdes, „kuid meie kaugemaid inimesi peame nüüd minema hakkama.“

„Ei mingit lahus minekut, ühes läheme, kui läheme. Kuid enne veel väike lõpukeerutus!“

Ega ma sinust lahkuks,

ei lahkuks, ei lahkuks!

Kas kivid kiljugu,

maa lõhkegu,
puud purunegu,
meri mustaks muutugu, —
ei lahkuku, ei lahkuku!

„Kuid nüüd peame lahkuma, tulgu või
nutt! Huvasti, huvasti!“

Eri pooltele minejad kätlesid teineteist.

*

Johannes Linnankoski.

Varjunimi; õige nimi Vihtori Peltonen, sünd. 18. X. 1869 Soomes, Askola taluperes. Õppis Jyväskylän seminari ja iseõppel. Oli 1899 aastani mitme ajalehe toimetaja ja mitme seltsi ühinevõime tegelane. Süs andus pääasjalikult kirjandusele, esialgu praktiliste raamatute kirjutamisele, muude seas ülihää Puhetaito (Kõneoskus), hiljemini eestkätt ilukirjandusele: 1903 *Ikuinen taistelu* (Igavene võitlus) — *Kaini ja Aabeli lugu igavese hää ja kurja psükoloogilise võitluse võrdluskujuna inimkonna hinges*; 1905 *Laulu tulipunaistest*

kukast (Laul tulipunasest lillest) — ütlemata värskelt kirjutatud jutustus Soome Don-Juani-tüübilisest noormehesest, kes aga kergema armlemise järele sügavate hingeliste elamuste tõttu muutub tõsiseks kõlbliseks inimeseks; 1907 „*Taistelu Heikkiläntalosta*“ (Võitlus Heikkiläntalust pärast, ka eestikeelses tõlkes) — karskussisuline jutustus Soome talurahva elust; 1908 *Pakolaistest* (Põgenejad) — parim L. realistlik teos talurahva elust; 1911 näidend „*Simson ja Delila*“ ning veel mitmed ilukirjanduslikud teosed.

L. oli 1905 a. Soomluse Liidu alustaja ja selle esimene sekretäär, pani alguse suurepärasele perekunnanime soomestamisele, — tagajärjeks oli kümneid tuhandeid uusi soomepäraseid perekunnanimesid. Suri täies meheas 1913. Oli erilisel teguvõimas iseloom, suurte nõudmistega elu vastu, alati suurte isamaaliste ja üldinimliste ideaalide poole edesipüüdmisele sihitud süttiv ja sütitav aatemes, kuid samal ajal luuletaja, kelle hinges oli palju kevadist õrnumust ja hellust.

ROMAIN ROLLAND.

Väikse Jean Christophe'i esimene kontsert.

Katkend „Jean Christophe'ist“.

Üürst oli parajasti astund saali ja orkester tervitas teda rahvushümniga. Hans Michel jagas pojapojale veel viimseid juhatusi.

Uvertüüri alati uuesti ja mängiti seekord lõpuni. Nüüd tuli järg Christophe'ile. Melchior oli eeskava seadnud nii osavasti, et samal ajal poja kui ka isa taidelisus pidi tulema nähtavale; nad pidid mängima koos Mozardi sonaadi klaveril ja viiulil. Et mõju oleks alatasa kasvav, oli ta otsustanud lasta ilmuda Christophe'il alguses ükski. Ta viidi lavaavause juure, näidati eespool seisvat klaverit, paisati veel kord läbisegi kõik, mida tegema pidi ja lükati siis ette.

Juba kauemat aega teatrisaalega harjund, ei tundnud ta alguses suuremat hirmu; aga kui leidis enese ükski laval, sadade silmade vastu, sai ta korraga nii kartlikuks, et tahtmatult tegi liigutuse tahapoole ja koguni pöördus tagasi kulissi; sääl aga seisis isa ja ähvardas teda vihaste silmade ja liigutusega. Nüüd pidi ta julgema välja minna. Ka oli teda juba saalis märgatud. Mida kaugemalle ta ette tuli, seda kuuldavamaks muutus uudishimulik kära, millele varssi üha kasvav naer järgnes. Melchior polnud eksinud: lapse riietamisel oli kõik oodatud menu. Kogu publik suubus heledasse naeru kui ilmus kähärjuuksene poisike, tume kui mustlane, kes korrektilt ilmamehe rõivitusel häbelikult

ette tellerdas. Tõusti istmeilt, et teda paremini silmitseda. Varssi olid kõik haaratud naerust, milles polnud midagi pahatahtlikku, aga südakamagi kunstniku oleks viind segadusse. Kärast, pilkudest, igast suunast tema poole sihitud binokleist päris ärritetud Christophe'il oli ainult üks mõte: võimalikult ruttu pääseda klaveri ette, mis paistis pelgupaigana kui saar keset merd. Allalaskund pääga, paremalle ega pahemalle vaatamata, astus ta rutates üleskäigu astmestikust mööda; ja selle asemel, et kumardada keskpaigas publiku ees, nagu enne oligi määratud kindlaks, pööras ta sellele selja ja ruttas otsejoones tiibklaveri ette. Klaveritool oli nii kõrge, et Christophe ei ulatand ilma isa abita sellele istuda; kuid ootamise asemel ta lükkas tooli omas segaduses ümber, mis tõstis veelgi publiku lõbusat tuju. Nüüd aga oli Christophe päästetud. Oma mänguriista ees ei kartnud ta kedagi.

Lõpuks ilmus Melchior. Publiku lõbus meeleolu oli talle soodne. Ta võeti vastu ülielava käteplaginaga. Sonaat algas. Väike mees mängis selle kõikumatu kindlusega, huuli ponnitusest kokku surudes, silmi klahvidelle pingutades, väiksed jalad toolilt alla rippumas. Mida enam veeres helisid, seda parem tundus tal olevat. Oli kui tuntud sõprade keskel. Kiidusosinad ulatusid temani. Ta pähe tõusis uhke rahulolu, kui ta sellele mõtles, et kõik need inimesed olid vaid, et kuulata teda ja imetella. Vaevalt aga oli ta lõpetand, kui hirm jälle valdas ta. Ja kiiduavaldused, mis teda tervitasid, tegid talle enam häbi kui rõõmu. See häbi kasvas kahekordesteks, kui Melchior võttis ta käekõrva, tuli temaga näitelava esipoolle ja laskis teda kumardada publiku ees. Ta kuulas sõna ja kumardas kentsaka saamatusega päris sügavalt; ent ta tundis enese alandatud ja punastus tehtu pärast, nagu oleks juhtund midagi naeruväärset ja inetut.

Ta aseteti uuesti klaveri ette; ja nüüd mängis ta üksi „Varase nooruse

rõõme“. Otse märatsemine pääses lahti. Iga pala järgi hüüti vaimustusest, nõuti asja uuesti mängimist; ja kuigi ta uhke oli oma menust, haavasid teda ometi samal ajal kiiduavaldused, mis tundusid talle kui käsud. Lõpuks tõusis juubelduseks kogu publik: suurhertsog oli kiiduavaldusiks märku andnud. Aga Christophe, kes seekord üksi oli laval, ei sõandand enam oma toolilt tõusta. Hüüded kasvasid kahekordesteks.

Ta laskis vajuda pää üha kumaramalle, tumepunasena ja kohmetuna; ta vahtis isemeelselt just saalile vastuseisvalle poolele. Lõpuks tuli Melchior, võttis ta toolilt eneselle sülle ja käskis tal saata käemusused, osutades talle suurhertsogi looži. Christophe aga ei võtnud kuuldagi. Siis raputas Melchior teda käest ja ähvardas tasase häälega. Ja Christophe tegi masinlikult kõik liigutused, mis kästi, aga ei vaadanud kellelegi otsa, ei tõstnud silmi, käänas pääd sinna-tänna ja oli õnnetu: ta kannatas, isegi teadmata mispärast; ta enesetunne oli haavatud, ta põlgas kõiki neid sääliolijaid inimesi. Kuigi nad nii käsi plaksutasid, ta ei andnud neile andeks, et nad tema alandust naersid ja lõbu tundsid; ta ei andestand seda, et nad nägid teda sääli naeruväärse olukorras, õhus rippudes ja käemusused saates; ta peaaegu vihkas neid nende plaksutuste pärast. Ja kui Melchior viimaks ta maha pani, tormas ta otsekohe kulisside taha. Sel hetkel visati talle kellegilt daamilt kannikesekimbuke, mis ta nägu riivas ja millest ta sattus päris segadusse, tormas ülepääkaela ja tõukas ümber teel oleva tooli. Ja mida valjemini ta jooksis, seda enam naerdi; ja naeru kasvades ikka enam tormas ta.

Lõpuks pääses ta näitelava uksele, kus tungles juba uudishimulisi, kes tahtsid teda näha; siis ta tegi eneselle teed pää ja kätega, ja leidis varjupaiga kunstnikkude toa nurgas. Vanaisa oli vaimustuses ja külvas ta üle õnnistusega. Orkestrikaaslased purskahtasid naerma ja soovisid õnne väiksele, kes keeldus omi silmi näitamast ja kätt

andmast. Melchior hindas veel kiidu-avaldusi, mis ikkagi ei tahtnud lakata, ja tahtis viia Christophe'i veel kord lavale. Aga poiss keeldus rajukalt, hakkas kinni vanaisa kuue hõlma ja lõi jalgega kõiki, kes talle tahtsid läheneda. Lõpuks puhkes ta nutuhoogu ja teda pidi jätma rahule.

Just sel silmapilgul tuli keegi ohvitseer ja palus suurbhertsogi soovil kunstnikke tema looži. Kuis võis näidata last sarnases seisukorras? Melchior oli tulivihane; aga tema äritus kasvas ainult Christophe'i nuttu. Et veeputusele lõppu teha, lubas vanaisa naela šokolaadi, kui Christophe aga lakkaks nutmast. Ja maiassuu Christophe jäi kohe vait, neelas oma pisarad alla ja lubas viia ennast; aga enne pidi talle pidulikult vanduma, et teda lõpuks mõne kavalusega ei viida jälle lavale.

Vürsti looži saalis lükati Christophe mopsinäoga härre ette, kes väike ja vähe lihav oli; ta nägu oli punetav, vurrude ja lõuahabemega. Ta kõnetas Christophe'i vähe ironilise kodususega, patsutas oma lihavate kätega ta põski ja nimetas teda: „Mozart redivivus!“ See härra oli suurbhertsog. Siis anti ta üle hertsogitäre, ta tütre, ja saatkunna seltsi. Aga et ta silmi tõsta ei julgend, nägi ta sellest hiilgavast seltskunnast ainult rea kleite ja univorme vööst kuni jalgeni. Ta istus noore printsessi süles ega sõendand liigutada, vaevalt hingatagi. Printsess küsitles teda, millele Melchior roomava alandlikkuse ja banaalsete austussõnadega vastas; aga printsess ei kuulanud teda, vaid mängis lapsega. See tundis enese ikka enam punapunasemaks minevat; ja mõeldes, et igaüks märkab seda, tahtis seletada oma punastumist ja ütles raskesti ohates:

„Ma olen punane, mul on kuum.“

Noor tütarlaps purskahtas selle päale heledalt naerma. Aga Christophe ei saanud temale pahaseks, nagu enne publiku pärast; sest see naer oli südamlilik; ja printsess suudles teda, ka see ei olnud Christophe'ile vastumeelt.

Siis nägi ta koojas looži uktsel seisvat vanaisa õnnest hiilgavana ja segasena. Ta oleks ka tahtnud astuda sisse ja avaldada omi tundeid, aga ei julgend, sest keegi ei pöörand tema poole; ta oli rõõmus eemalgi poja poja austamisest. Christophe'i valdas helluse laine, tagasihoidmatu tung anda teenitud au ka vanakeselegi, et temagi väärtust tunnustetaks. Christophe'i keelepaelad vabanesid; ta tõusis põlvile ja sosistas uuele sõbrale kõrva:

„Jutustan teile saladuse.“

Neiu naeris ja küsis: „Mis see on?“

„Teate“, jätkas Christophe, „see ilus trio minu minuettos, selles, mida mina mängisin . . . Mäletate? . . . — (Ta sumises tasa selle viisi.) — . . . Nii! Selle on teinud vanaisa, mitte mina. Kõik teised osad on minu. Aga see on kauneim. Ja see on vanaisalt. Vanaisa ei taha, et seda öeldakse. Te ei jutusta seda edesi? . . .“ Ta osutas vanaisale ja jätkas: „Sääl on vanaisa. Ma armastan väga teda, ta on väga hää minule.“

Seepäälle naeris noor printsess veel südamlikumalt, ütles, et Christophe on väikene armas poiss, kattis tema suudlusiga ja juttustas vanaisa ja Christophe'i imestuseks säälsamas kõik edesi. Kõik ühinesid tema naeruga ja suurbhertsog soovis vanakesele õnne, kes kohmetus ja kogeldes kui süüdlane püüdis seletada asja teisiti. Aga Christophe ei kõnelnud enam noore tüdrukuga sõnagi, ja kuigi see püüdis kelmustada, Christophe püsis kangekaelselt tumm: ta põlgas seda, kes sõna ei olnud pidanud. Tema kõrge käsitus vürstidest langes kokku selle truudusetuse pärast. Ta oli nii vihane, et midagi enam sellest, mis kõneldi ei kuulnud, ei sedagi, et vürst nimetas teda naljatades oma alaliseks pianistik, õuemuusikuks.

Siis läks ta koju isa ja vanaisaga ning nägi ümber teatrikoridoores ja tänavalgi inimesi, kes talle meelitusi ütlesid ja tema suureks pahanduseks teda suudelda püüdsid; sest ta ei tahtnud ülepää, et teda suudeldaks ja

temaga toimetetaks nagu keegi tahab, luba küsimata.

Viimaks jõuti koju ja vaevalt oli üks suletud, kui Melchior nimetas teda „väikseks lollpääks“, et ta oli seletand, et trio mitte tema oma polnud. Christophe'i õiglustunne oli tugev: ta läks nurka ja oli vihane; ta põlgas nüüd isa, printsessi, kogu maailma üheskoos. Teda haavas ka see, et naabrid tulid õnne soovima ta vanemaile ja naerma nendega, nagu oleksid vanemad mängind need lood, nagu kogu asi oleks puutund vanemaisse enam kui temasse.

Sel ajal tuli õueteener ja tõi suurhertsogilt toreda kulduuri ja printsessilt karbi peeneid kompvekke. Mõlemaist kingitustist oli Christophe'il suur rõõm; ei teadnud isegi kindlasti kummast enam; kuid ta oli nüüd nii halvas tujus, et ei tahtnud seda tunnustada enesellegi; ja urises nurgas edesi, kõõritades ise kompvekkide poole ja mõeldes, kas tal sobib võtta vastu kingitusi inimesilt, kes ta usaldust tarvitanud kurjasti. Kui ta juba oli mõõndumas, tuli isa ja nõudis, et ta tõrkumata istuks kirjutuslaua taha ja tema etteütelse järgi kirjutaks tänukirja. See läks juba liiale. Christophe oli kogu päeva pingutusist väga närviline, tal oli nagu häbi alata kirja nii kui Melchior tahtis:

„Teie kõrguse alandlik teenija ja muusik — Knecht und Musicus . . .“

Ta purskahtas nutma ja teda ei saand enam sundida jätkama. Õueteener ootas pilkava ilmega näos. Melchior pidi kirja kirjutama ise. See tegi õueteeneri pehmemaks Christophe'i vastu. Kõige tagatipuks laskis laps veel kella kukkuda ja see läks katki. Pahanduste laine tormas ta pääle. Melchior hüüdis, ta jäävat ilma magusa-söögita, Christophe vastas, ta ei tahtvadki seda. Karistuseks ähvardas Louisa ära võtta ta kompvekid, Christophe kiunus haavatuna, kellelgi polevat selleks õigust, kompvekkikast on tema, nimelt tema, ei keegi tohi temalt seda võtta! Ta sai kõrvahoobi, vihahoos kiskus karbi ema käest, viskas põrandalle ja tallas puruks.

Talle anti viitsa, viidi oma tuppa, riieteti lahti ja pandi voodisse.

Õhtul kuulis ta vanemaid oma sõpradega söövat toredat õhtusööki, mis kontserdi auks valmistatud oli ju kaheksa päeva eest. Ta oli tulivihane mõeldes sarnasest ülekohtust. Teised naersid valjult ja kõlistasid klaase. Võõraile öeldi, et väikene on väsi; keegi ei hoolind temast. Ainult õhtusöögi järgi, kui võõrad olid minekul, kuulis Christophe kedagi tulevat magamistuppa lohistaval sammel, ja vana Hans Michel kumardus ta voodi kohale, süleles teda liigutatult ning ütles: „Minu armas väike Christophe! . . .“ Siis kadus ta ruttu, sõna lausumata, kui oleks ta häbenend oma tegu, pistes Christophe'ile mõningaid maiustusi, mis oli peitnud lauait taskusse.

See lohutas Christophe'i. Aga ta oli nii väsiend päeva elamusist, et tal polnud jõudu vanaisa teo üle mõelda; ta ei jaksand isegi puudutada neid maiustusi, mis vanaisa toonud. Ta oli väsimusest murtud ja uinus kohe.

Aga uni oli rahutu. Ajuti raputasid teda äkilised närvitõmbed nagu elektrilöögid. Metsik muusika segas ta und. Keset ööd virgus ta. Beethoveni uvertüür, mille oli mängind kontserdil, kohas ta kõrvus. See täitis kogu toa nagu kohiseva hingamisega. Christophe tõusis voodis istukili, hõõrus silmi ja kõrvu ja küsis, kas magab ta, — ei, ta ei magand. — Ta tundis neid häali hästi. Tundis viha mõirgamist ja ulgumist, kuulis rinnas selle hullava südame kihutavaid lööke ja vere mäsulist kohinat; tundis põskedel tormavat rajutuult kui piitsalööke ja äkki seisahvatvat kui Herkulese jõust murtuna. See hiiglasehing tungis temasse, kasvatas ta liikmeid, paisutas südant ja näis tegevat ta ääretult suureks. Ta rändas üle maailma. Ta oli kui mägi, milles pikne mürises. Kirgede tormid! Valu hoiged! Ah, milline valu!

Aga ei midagi hoolida! Tundis enese tugevana! . . . Kannatada, üha kannatada! . . . Oh, kui hää on end tunda võimsana! Kui hää kannatada, kui oled tugev! . . .

Ta naeris. Ja naer löikas heledalt
öö vaikusse. Isa ärkas ja hüüdis:

„Kes on sääl?“

Èma sosistas:

„St! Laps näeb und!“

Vaikisid kõik kolm. Ja kõik vaikus
nende ümber. Muusika hajus. Ei
kuuldud muud kui toas magavate

olevuste tasaseid hingetõmbeid, — va-
lukaaslaste, keda saatus oli paisand
üksteise kõrvale, tõugand samasse
aprasse paati, mida silmitu jõud vedas
pimedusse.

*(Autorist on kirjutetud „Kevadiku“
I-ses numbris 1926.)*

Lapsed.

Ilumeelne Vigée.

Jutustus kunstivallast.

silmad olid sinised ja naervad, ja nad oleks nagu midagi jutustand, kuigi ta huuled seisid ütle mata sõnagi. Ta oli ikka nii rõõmus oma olemuselt, et teised tüdrukud olid annud talle koolis nime Ilumeelne. Ta isa oli vaene maaler, vaene nii kuulsuselt kui varanduselt, kuna Pariisis sellal oli palju suuri meistreid nagu Greuze¹⁾ ja Nattier²⁾, kelle maalide kõrval Louis Vigée maalid näisid vaid mingi määrimustena. Sarnasena oli pere üleni kitsastes oludes. Kuid see seisukord ei kurvastand selle kodu ilumeelist tütar. Sai ta ju nautida maailma ilu sama hästi kui vahest kuningaski. Tähtede sära ja kuuvalguse salapärasest veetlevust, koidupuna ja õhtueha kullatetud taevast või laiakroonilisi puid, milliseid kasvas vanus puiestikes Seine ääres, neid ei võind ju keegi talt riisuda. Oigusega teenis ta „Ilumeelne Vigée“ nime.

Ühel koolipäeval — oli rehkenduse tund ja härra Eugèn Cauhapé seletas andununa kolmanda tehte reegleid — Andrée Bocquet pahvatas äkki kõigest jõust naerma, kõik tüdrukud pöördusid sinna poole, kuna sarnast klassis polnud varem juhtund.

Härra Cauhapé pöördus ümber ja vaatas tüdrukulle otsa.

„Minu preili!“ hüüdis ta, ja sellest toonist, millega see öeldi, luges Andrée, et temalt nõuti seletust.

„Ei võind sinna midagi“, vastas tüdruk.

„Miks te naersite?“ küsis õpetaja valjult.

Väikse tüdruku näole kasvas piinlikkuse ilme. Kui ta oleks avaldand põhjuse, oleks ta seega saatnud kim-

batusse parima sõbratare. Ta otsustas ise kanda karistuse.

„Ei või seletada“, ütles ta väriseval häälel. „Palun andeks, et olen segand tundi.“

Õpetaja Cauhapé astus Andrée pingi juure ja võttis kätte raske piitsa. Õpetajate 1765. a. tarvitatud karistusviisid polnud kerged, teised õpilased hakkasid värisema, kuna nad teadsid, milline karistus oli tulemas. Mõned õrnatundelisemad katsid näo kätega, teiste silmis läikis pisar. Härra Cauhapé koolis ei piirdund karistus mõninga kerge, käega antud löögiga, see oli vaevarikas piinamine.

Kuid äkki kuuldus hüüe, ja paluvi silmi ütles Ilumeelne Vigée: „Ärge karistage Andréed! Mina ajasin ta naerma oma joonistustega.“

Õpetaja astus, piits käes, vihasena pingi poole, kus hirmust kahvatund rääkija istus.

„Te jälgite nii vähe õpitööd, te segate tundi!“ ütles ta vihaselt. „Mina“ —

Ta ei saand lauset lõpetada.

Piits langes tal käest ja ta jäi joonistust vaatama, milline Andrée nii naerma oli ajand, — sääal oli rühm lapsi, kelle keskel kargles tõmbisabaline koer. Üldse oli sääal seitse last, iga väike nagu osavasti joonistatud. Joonistus polnud harilik, ta puudutas ka härra Cauhapéd. Viimane oli üsna häämsatund ja tahtis naevvalt uskuda, et see oli kaheteistkümnepaastase tüdruku töö.

„Kes on õpetand sind joonistama?“ küsis ta, pöördudes tüdruku poole, kes oli äsja rääkind nii paluval häälel.

„Ei keegi“, vastas Ilumeelne. „Olen vaadand kuidas isa maalib. Vahel ma katsun joonistada samasuguseid pilte kui temagi, vahel joonistan nähtund inimesi, ja vahel otsin aineid omast pääst. Palun andeks, et segasin tundi“, liss ta, „kuid ei saand olla seda joonistamata“.

Vihane ilme kadus õpetaja näolt,

1) Greuze — loe Gröös.) Prantsuse XVIII.

2) Nattier — loe Natjée.) sajangu maalikunstnikud.

ja ta naeratas nagu oleks päikene jälle paistma hakand pääle tormi. Ta võttis kätte tüdruku rehkenduse kaustiku ja lehitses seda, leidis säält aga sellist, millest veel enam hämmastus; pea iga lehe äärele oli joonistatud näopilte, puid, lilli, maju ja lapsi — kõige enam lapsi, ja milliste tabatud joontega!

Härra Cauhapé polnud ise kunstnik, kuid ta sai joonistusist ometi seevõrra aru, et võis nende põhjal otsustada, millised anded olid nende joonistajal. Ta näost ja silmist paistis hää meel. Tüdrukud ei mõistnud arvata, miks oli õpetaja nii muutund, kuna õpitunni segamine, milles ilumeelne Vigée oli tunnistanud ise end süüdi olevat, oli siiani olnud raske eksimus. Kuid härra Cauhapé naeratas vaid tüdrukule, just kui poleks ta enam sugugi seda mäletand, kuigi ta hetk tagasi oli vihasena tormand tüdruku pingi juure. Viimaks ütles ta häälele, mille järele teda ei saand pidada enam endiseks meheks, „Annan see kord Louisele andeks.“

Siis asus ta jälle õpetuse juure, nagu poleks juhtund midagi ja jatkas seletust.

Samal hämaral sügisõhtul tabas Eugène Cauhapé jalutuskäigul Coquillière-tänavaga maalri, ja isa Louis Vigée elas üle suurima üllatuse. Ta oli nii kiindund oma töösse, et ei olnud märgand tütre harrastusi vabal ajal. Louise oli ema surnud ja nii polnud kodus ühtki naishinge, kes oleks isale jutustand tütre püüdumist, mispärast siis isa ka ei teadnud kui kaugele Louise oli ju arenend.

„Temast tuleb kunstnik, kelle sarnast pole maailmas!“ hüüdis Louis Vigée. „Neist joonistusist näib, tal on väikeses sõrmes enam andi kui minul kogu kehas. Muretsen talle juba homme joonistuslaua!“

Ja nii ta tegigi järgmisel päeval kulutades peaaegu viimase raha, et aga tütar oleks võind alata järjekindlat tööd. Üks andekas maaler tuli tüdrukule nõuannetega appi, ja Louise töötas nii innukalt, et oli suureks rõõmuks oma juhatajale. Millalgi ei näind ta väsinuna pintslit ja värvide juures, a kui ta õhtul eemaldus joonistusraa-

mist, oli ta õnnelik mõeldes, et võis hommikul jälle asuda tööle.

Kulus kolm aastat ja Louise Vigée oli omandand kõik selle, mida õpetaja talle suutis pakkuda. Tal oli nüüd omal töötuba, kus maalits enda tööd ning müüski neid hää hinna eest. Ta teenis kuus enam kui isa kogu aastat.

Kui Louise oli kolmeteistkümne aastane, levis kuuludus Coquillière-tänavaga imelapsest kogu Pariisis ja Greuze, La Tour³⁾, Suzanne⁴⁾ Nattier j. t. selle aja meistrid pöörasid talle oma tähelepanu ja andsid talle oma tähelepanu ja andsid talle juhatusi. Neljateistkümnesena müüs ta juba enda maale ja viieteistkümne aastasena oli ta Prantsuse päälinna kuulsusi.

Naiskunstniku elu oli sellest alates kui helkiv vikerkaar, kuna ta töötuppa saabus nüüd printsesse, vürstiprouasid ja teisi suursuguseid, kes lasid valmistada enda näopilte; säält võis kohata Pariisi saabund väljamaagi aristokraate. Kõik selle, mida Louise Vigée maalits, sooritas ta hästi; kuid siiski — samuti kui Cauhapé koolis — ta meelsam töö oli laste ja naiste kujutamine. Sel alal saavutas ta erk vaimuand tulemusi, mis hurmasid kõiki kunstiharrastajaid iluduse ja õrnusega. Enda võimete ja hoolsusega teenis ta suured summad, ning ta ilumeelne vaim ja soe süda töid talle suursuguste võõraste sõpruse ja võimalusi, milliseid polnud siiani avanend nendele, kelle soonis ei vooland aristokraadi veri. Neile, kes nägid ta päratut menu, tundus nagu oleks kõik ta lootused teostund, kuid ta sõprad teadsid tal olevat ühe vaga, siiani täideminematu soovi: ta ihaldas maalida Maria Antoinette'i, printsi noort naist, printsi, kellest ühel päeval pidi saama Prantsuse kuningas. Maria Antoinette oli Austria valitseja Maria Teresia tütar ja saabus Pariisi viieteistkümne aastasena, minnes mehele maa pärijalle vürstile. Louise oli olnud rahva hulgas Royale-tänaval tol õhtul, mil Maria Antoinette saabus, ja jälgis saatjaid Versailles lossini. Kui ta nägi

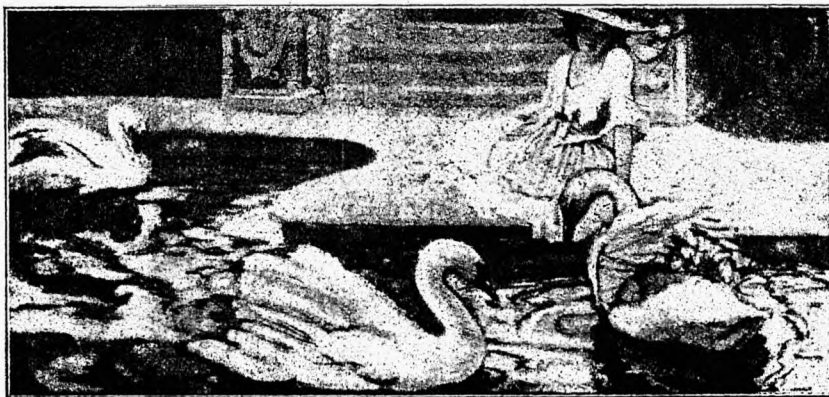
3) La Tour — La Tuur } Prantsuse maali-
4) Suzanne — Süssann } kunstnikud.

muinasjutulises vankris sõitva võõra kuldseid lokke ja siniseid silmi, hüüdis ta: „O, kui ilus ta on! Nii rõõmus oleksin kui saaksin teda maalida!“

See lootus ei annud talle kunagi rahu. Kuid Maria Antoinette ei olnud palund teda maalida endast näopilti, ja ühelgi kunstnikul polnud ka õigust ise ennast selleks pakkuda.

Kui saabub kevad Prantsuse päälinna, näib kogu päälinnalasmaailm muutuvat mängumuruks, kuna täisealiseski pariislases on üsna palju last. Kui kevade helgemad päevad koidavad, tunnevad nii mehed kui naised, noored ja vanad igatsust vaba looduse järele,

Esimene kord oli see Louisele nii veeta aega, selle järele kui ta nii palju oli töötanud joonistusraami ees; kuid tal polnud kavatsust kulutada neid hetki maal ainult logelemiseks. Maalimine oli talle elu, mispärast ta ei võind olla nädalatki vaatamata lõuendille. Maale tulles oli ta otsustanud iga päev teha kuus tundi tööd, ja ta ei rikkund seda otsust. Vabaks ajaks olid talle helged, kevadlõhnu täis õhtutunnid, mil ta jalutas mööda vaikseid radu hallide, viinamarjakasvudesse peitunud talumajade vahel. Mõnikord jälle tegi ta päikese loojenes kärke Versaillesi lossi juure, milline oli Prantsuse kuninga

Ilumeelne kuninga aias.

igatsust laulu, tantsu ja vanade rahvamängude järele. Siis hakkab pariislane unistama metsist ja põldudest, ja ta tahaks minna lillelistele aasadelle ja siduda pärja pää ümber. Ja ikka, kui on võimalusi, lähevad pariislased linnast nii suurtes hulkades, et näib nagu voolaks kogu linn ümbrusse.

Nii juhtus ka, et ühel mai hommikul 150 aasta eest astus välja Coquillière-tänavalt meile tuntud majast noor neiu. Ta sammus edesi naerusui ja ta süda oli kerge kui kevadilm. See oli Louise Vigée, kes läks vabaks ajaks puhkusele. Proua Suzanne'il, varem mainitud kunstniku naisel, oli asula Versaillesi lähedal, ja ta oli palund Louise endaga suve veeta ümbruses, millise teadis tüdrukus äratavat kiindumuse.

meelsam asukoht. Omal ajal oli sääal kohal olnud vaid jahimaja, kuid ümbruse metsade ja mäerinnakute ilu avatles Ludvig XIII-t sääal nii tihti käima, et ta 1624. a. tegi korralduse muuta see koht kuninglikuks asupaigaks. Järgnevad valitsejad jätkasid tööd, nii et tilluke jahimaja ajajooksul muutus väikseks linnaks, ja Louise Vigée ajal oli see maailma toredamaid kuninglikke losse. Sääal asus Maria Antoinette ja kõik, kes kuulusid Prantsuse kuninga hoovkunda. Sääal oli suuri aedu, purtskaeve ja koski, ja sääal oli varjulisi, keerlevaid teid — nagu muinasjutu maailm oli see. Kuninglikus aias polnud vähematki kohta, mida Louise poleks armastand, ja kuigi harilikke suurelikke ei lubatud astuda üle aia pii-

ride, oli ta hoovkundlaste sõbrana eraldi loa saand jalutada sääil, kus soovis.

Kord lõpetas ta õhtul töö vareminki kui harilikult.

„Lähen nüüd, et jõuaksin kella neljaks lossi juure“, ütles Louise kübara võttes proua Suzanne'ile, „sellal saan näha ahve“.

Ludvig XV, kes siis valitses Prantsusmaad, oli enam kui ta eelkäijad kulantand raha toreduste hankimiseks lossi elanikkudelle, ja nii oli hiljuti sinna toodud ka Sudani ahve, kellele loomade püüdja Philippe Marstonne õpetas mitmesuguseid vigureid. Igal päeval tõi ta need lossi elanikkude ette, kuid Louise oli alati liiga hilja tulnud. Ent nimetatud päeval juhtus midagi muud, mis oli palju tähtsam kui ahvide nägemine.

Kui Louise oli jalutand umbes pool tundi, vedas taevast end äkki pilvesse. Kuigi Louise arvas sattuvat tugeva vihma alla, otsustas ta siiski edesi minna, oli koguni rõõmus sellisest ilmast. Kuid enne kui ta kaugele jõudiski, puhkes raju. Sadas nii nagu oleks kustki pais lahti pääsend ja Louise sai läbi märjaks. Müristas ja välgud sähvisid. Vesi tilkus tüdruku riideist, nii et ta vaevalt edesi võis liikuda.

Sääil ilmus teekäanu tagant kuninglik tõld. Hobused tormasid vahtunult kiirest sõidust. Maria Antoinette ja Victorine Andran sõitsid Pariisist ning olid rõõmsad, et tee hakkas juba lõpule jõudma. Kuid märgand teeääres üleni

märja tüdruku käskis printsess hobused peatada.

„Astuge sisse“, ütles ta. „Sellise ilmaga väljas olla on hirmus“.

Louise täitis hämmastunult kutse. Oli nii imelik, et kõrgestsündind naine palus harilikku inimest astuda enda sõiduriista. Sel hetkel tajus Louise, et Prantsusmaa tulevasel kuningatarel oli hää süda.

„Kuidas on teie nimi?“ küsis printsess sõbralikult, kui teenija oli Louise järel sulend ukse.

Tõld tõi ilumeelse proua Suzanne'i suvilasse tagasi.

„Louise Vigée“, kuuldus vastus. „Olin minemas vaatama ahvide esinemist, kui raju mind tabas. Tema kuninglik Majesteet on annud mulle loa liikuda pargis, kus tahan“.

Maria Antoinette noogutas pääga.

„Teie seda“, ütles ta. „Teie siis oletegi see tüdruk, kes nii ilusasti joonistab? Vanaisa Ludvig on öelnud, et teil tuleb ühel päeval teha ka minust näopilt“. Vanaisa Ludvig oli Ludvig XV.

Tõld oli jõudnud Versailles juure. Kui Maria Antoinette ja proua Victorine olid jõudnud kohale, sai kutsar veel ülesande viia märja tüdruku proua Suzanne suvilasse tagasi. Louise aga ei saand mitmel päeval mõelda muust, kui kuldjuukselise printsessiga kohtamisest ja oma vagama soovi täide minemisest.

Päevad ja kuud vahetusid nobedasti. Kulus viis aastat. Ludvig XV suri. Ta pojapoeg sai valitsejaks nimega Ludvig XVI, ja Maria Antoinette'ist tuli Prantsuse kuningatar. Ta oli kroonimisel 19-aastat

vana. Kuningatare kunstilma valitses samavana Louise Vigée. Samal kuul, mil kroon aseteti noore kuningatare pähe, valiti Louise Vigée Akadeemia liikmeks. Umbes samal ajal läks tema ka mehele, Lebrunile.

Nüüd tegi too loistva andega kunstnik enam tööd kui kunagi ennem, sageli hommikust ööni.

Ta maalits kuningataregi mitu ja mitu korda. Nende kahe naise vahele sigines sõprusside, mis säilis Maria Antoinette'i surmani. Sageli oli Louise külalastamas Versaillesid, vahel kohtasid nad jälle tema töötoas. Maria Teresia tütar oli sageli küll käratsev ja mõtlematu, kuid tal oli suuremeelne ja soe süda, mida eriti tundis Louise Vigée-Lebrun. Nende üheskoos veedetud hetked olid täis õnne.

Ent taevast, mis oli veel äsja naeratanud neile sõbrataredelle vikerkaare värvilisena, muutus pea tõrjumiseks.

Ludvig XVI:l oli valitsejana häid mõtteid, kuid tal puudus iseloom. Riik oleks tarvitanud tema asemel hoopis teist meest. Varemad väärsammud valitsemisel olid viind rahva hukatuse äärel, ja nii satus see lapselik, kogemata noor mees enda võimetuse ohvriks. Tal tuli kannatada eesisaadegi kuritööde pärast ja astuda giljotiinilavale — samuti ka Maria Antoinetteil, kuna ta tema naine

oli. See sündmus murdis Louise Vigée südame.

Kuid polnud aega mõtisklemiseks ja seepäale veel endki surmale andmiseks. Kuna Louise Vigée oli olnud Maria Antoinette'i sõbratar, oleks määratseja rahvas lasknud talle sama saatuse osaks saada. Kuid tal õnnestus kuidagi põgeneda koos väikeste tütrega Itaaliasse. Nii veetis ta seejärel mitmed aastad maapaos, olles Itaalias, Austrias, Belgias, Böhmis ja Venes. Ent see oli kirgas maapagu, sest kõikjal, kuhu ta saabus, maalis ta väga palju ja ta kuulsus kasvas alatasa. Igal pool võeti teda vastu kui vürstitaret. Ja tema oleskeledes Peeterburgis saabus ta juure keiser Aleksander paludes teda jääda alatiseks Venemaale. Louise oligi mõni aeg kahevahel, võtta vastu kutse või ei, ent ta oli

Kunstniku eneseportree tütrega.

prantslane ja veidi hiljem kutsus Prantsusmaa teda taas tagasi kodumaale. Hädaohud olid möödunud ja ta algas reisi enda ilusamate mälestuste sünnikohta.

Kodumaal asus Louise Vigée-Lebrun Seine ääre ja jatkas loomistööd kuni ta oli väga vana naine. Ta töövõime on annud palju eriomast, ja temalt on järele jäänd suur hulk maale, mis kuuluvad maailma parimate kunstitööde hulka.

Võimas isamaa.

ga noorsugu on õigustatud tundma võimast elurõõmu. Modern psükoanalüüs näitab meile, kuidas lapsepõlve kannatused isegi liiga sagedasti tasuvad end kätte hilisemal täiseal hingelistena riketena. Valgurikas lapsepõlv on noorusaja terve elurõõmu tähtsamaid eeldusi.

Kuid elurõõm võib olla väga mitmetlaadi. Harilikult selleks käsitatakse iga noore inimese oma isikulist elurõõmu tugevate isekate kalduvustega. Kogulise lisajoonne saab see isikuline elurõõm enne kõike selle ühise tunde kaudu, mis seob noorsoo ühte ühises isamaa-armastuses.

Kuid mis on isamaa-armastus?

Ei või keelata, et seda on seni maailmas üldiselt varemini käsitatud ja käsitatakse praegugi kiindumusena omasse sünnimaasse, mille looduskauidust, muid geograafilisi ja ajaloolise arenemise väliseid erijooni ihaletakse isamaaliste lauludega ja kõnedega. Omal kombel on ju selgi isamaakäsitusel õigustuski. Eriti algelisel arenemisastmel olevad

loodusrahvad tunnevad isamaalikkust ainult niisugusena kiindumusena välisesse sünnikohasse.

Kuid isamaad võib käsitada teisitiigi.

Võtame näiteks Soome ja Eesti rahvaste isamaad ja küsime otsekoheselt iseeneselt, kas rahuldavad meid ainult nii maateaduslikult ja ajalooliselt kä-

sitetud alad meie isamaa mõistet. Vastus peab olema eitav. Samad Soome metsad ja järved, talve lumed ja suveöö valgusrikkus, mille ilule Soome isamaalikkus on nii mitmelkorral laulnud omad kõlavaimad laulud ja pidanud võimsaimad kõned, on enne soome hõimude tulekut olnud laplaste isamaaks. Maa-ilmaisandate roomlaste suur isamaa on praegu mitme erirahva isamaaks.

Me peame tähele panema, et mida

kõrgemale tõuseb haridus, seda enam hakkab sisalduma isamaa mõistes teadvus selle rahvast selle olulisena ja tähtsana osana.

Kui nii asja vaatleme, siis on meil põhjust küsida, kas on Soome ja Eesti noorsugude isamaad igas suhtes kaunid ja elujõulised? Kas on meie rahvad aineliselt ja vaimli-

Soome saadik Eestis dr. phil. R. Holsti.

selt kõikideni ühiskunna-
klassideni võimalikult häs-
tielavad ja terved?

Kahjuks peame neile küsimusile
vastama eitavalt.

Meie isamaid tuleb ses suhtes võr-
relda mehega, kes on küll frakki riie-
tunud, kuid kel on siiski must, räba-
lane särk ja jalas katkised saapad.
Frakk edustab võrdlemisi väikese
ülemklassi välist ainelist hääolu, kuid
see ei suuda varjata rahva enamuse
suurt ainelise paremale järjele tõus-
mise tarvet.

Veel inetuma poole saame näha
meie isamaadest, kui uurime selle vä-
lise koore alt meie rahvaste kehalist
tervisseisukorda. Ebarahuldava-
vaid ühiskundlikes oludes hävitetakse
haiguste, pahede ja vaesuse kaudu
õige suur osa rahva loomulikust elu-
jõust. Kuid need jälgid ebakohad
loovad vastavalt ka vaimlise haigus-
oleku, ebaküpsi poliitilisi ja ühiskund-
likke arvamisi ja jampsimisi.

Eriti väikestel rahvastel ei tohiks

olla liiaks mingisugust rahva osa nii
hukka minema isamaalt.

Isamaalikkus on noorsoos ainult
siis õige, soojendav tunne, kui see
sunnib noortsugu nägema oma isa-
maa-armastuse pääülesannet rahva
võimsamaks tegemises nii aineliselt
kui vaimliseltki. Siis teab noorsugu
elavalt, mida ta peab tegema selle
elava isamaa tervendamiseks, aren-
damiseks, kaunistamiseks. See elav
isamaa ei või teenida kunagi kedagi
muud kui iseennast, oma kõrgeid
sihte, kuna selle vastu isamaa geo-
graafiliselt mõistetuna võib kasvatada
vilja, käima panna vabrikuid ükskõik
missuguse võõragi rahva hääks tahes.

Olgu mõlemal pool Soome lahte
nüüd elaval noorsool ülevaks sihiks
teha omast päritud isamaast ja selle
rahvast enne kõike terve, eluvõime-
line isamaa elavana rahvana, siis säi-
lub maagi isamaana meie hõimude
valdamisel, areneb ja kaunistub ühes
oma rahvaste võimistumisega.

3. VII. 26.

ED. HUBEL.

Mahatma Gandhi.

eil teatakse haruldaset
vähe sellest mehest. Kas
seepärast, et ta tegut-
senud kaugel Lõuna-
Afrikas ja Indias? Aga
ometi toovad meie aja-
lehed veerupikkuseid kirjeldusi mõnest
Dempsey'st¹⁾, kes oma rusikagapurustab
vastaste ninaluid, lööb sisse hambaid,
neid tükiks ajaks mõistusetult are-
nile sirutab! Taas toovad ajalehed
veerupikkuseid kirjeldusi India fakiir-
idest, kes võivad lõmpsida sulatina
lusikaga, taguda raudnaelu ninasse,
kõrvetada tulega oma keha või päe-
vade ja nädalate kaupa mulla alla
maetult magada.

Mahatma Gandhist on vilksatanud

ainult üksikud read harva siin-sääl
peasjalikult Inglise agentuuri teade-
tes, mida meie ajalehed alati kom-
mentaarita avaldavad. Aga ometi peaks
teada olema, et Inglismaa on Indiale
see, mis oli Venemaa tsaari ajal
Eestile, et Inglise teated India kohta
on isanda teated orjast.

Mahatma Gandhi ei vaja rek-
laami, maailmale on teda enam tarvis
kui temale maailma. Temal, paganal,
on Euroopast vähem õppida kui krist-
likul Euroopal — ja meil — temast. See-
pärast on küll põhjust temast siin
lühidaltki kõnelda.

*

India on Inglise asumaa ja Mahatma
Gandhi on India vaimline juht. Meil
kõigil on veel meeles, kuidas vägev
Vene riik rõhus omal ajal teisi rahvusi

1) Dempsey on kuulsa poksimeistri nimi.

ja piirimaid. Aga palju võerasemalikum on Inglismaa India vastu, kes on tema rikkuse hallikaks. Harva toob Inglise agentuur meile — meie lehtede lahel toetusel — mõne sihiliku teate India rahutustest või „mässust“, India rahvuslaste nõudmistest ja nende nõudmistele üleliigsusest.

India vääriks aga suuremat tähelepanu, esiteks oma vana kultuuri pärast, teiseks rahva arvu suuruse pärast ja kolmandaks selle kangelasliku võitluse pärast, mis ta peab oma iseseisvuse eest. India elanikkude arv on umbes 300 miljonit. Seda hiigla rahvahulka, kes väga mitmest tõust, väga mitmet uskku, osalt madalal haridusjärjel, seda lõunamaalikult temperamentlikku rahvast juhtida on raskem kui näit. Eestil enam kui miljonit elanikku.

Gandhi päris nimi on Mohandas Karamchand Gandhi. „Mahatma“ tähendab Suur Hing ja selle nimega on India rahvas Gandhile annud.

Ta õppis esiteks Indias ja studeeris siis Londonis õigusteadust. Euroopa hiilgav kultuur võlus esiotsa tedagi ja ta tahtis ka „gentlemaniks“ saada. Aga varssi aimas ta suurema jao kultuurinimeste vaimlist tühjust ja Euroopa kultuuri enese kahtlast väärtust — mida hiilgavalt tõendas maailma sõda oma paarikümne miljonit inimohvriga. Ta hakkas hoolsasti töötama, valjusti oma kõlblist elu valvama ja, eemal kodumaast, uurima India vana religiooni. Õppimise lõpetanud pöördub ta kodumaale tagasi, töötab mõni aeg Bombay kõrges kohtus advokaadina, aga leiab selle kutse ebakõlblise olevat. Samal ajal tutvuneb ta India rahvuslaste juhtidega, kellelt ta heroiliku passiivse vastupanu idee saab. Seda tegelikult proovida tuli tal esiteks Lõuna-Afrikas ja alles hiljemini Indias.

1893. a. läheb Gandhi 24-aastasena noormehena Lõuna-Afrikasse, Natali maale, kus tol ajal asutses umbes 150.000 hindut. Tuli kaitsjaks olla hindudelle ühes tähtsas protsessis. Siin alles õppis Gandhi eurooplasi ja nende kombeid tundma. Tema, kes ise kül-

tuurilisest rahvatõust pärit, kes saanud Euroopa hariduse, sai siin eurooplaste käest rusika- ja jalahoopet; ta visati vagunist ja võerastemajast välja, kõnelemata teotamisest ja söimamisest. Kõik ainult seepärast, et hindusid „alamast tõust“ arvati olevat. Nad olidki sääl peaaegu täiesti õigusteta ja seegi kaitse, mis neile seaduses kindlustatud, taheti võtta ära. Gandhi jäi sinna, hakkas oma suguvendi valgustama, julgustama, koguma, organiseerima ja võitluselle juhtima.

Algab hiilgavõitlust — suur oma sisemise, kõlblise pinge ja kannatuste poolest — mis kestab kakskümmend aastat ja Gandhi ning hindude võiduga lõpeb: nad tunnustetakse teiste kodanikkudega üheõigulisteks.

Võitlust peeti mitte-vägivaldse vastupanu põhimõtte järele, mis ei luba vähematki vägivalda. Valitsusele ja selle võimudelle pandi heroiliku vastu, ei täidetud ülekohtuseid eeskirju ega käskke, oldi valmis kõike kannatama, aga mitte järele andma. Hindud sarnanesid siin ristiinimestele Roomas, lasksid endid vangi panna, näljutada ja peksta, aga valitsuse õiglusetuid korraldusi ei täitnud. Gandhi ise kannatas vist küll kõige enam, kaks korda sai ta rängasti peksta, istus vangis, nälgis ühes teistega, aga viis võitluse hiilgavalle lõpule.

Nüüd läks ta Indiasse tagasi. Kuuldus ta võitlusviisist oli juba enne lagunenu sääl laiali. Indias oli iseseisvuse liikumine juba selle aastasaja algul levinud ja populaarseks saanud. Oli tekkinud kaks parteid: äärmine, kes nõudis inglaste väljaajamist, ja mõõdukas, kes sallis inglastega koos töötamist ja vaid ainult omavalitsust tahtis. Viimasega hakkas Gandhigi esialgul käsikäes töötama, põlates iga sugust vägivalda oma õiguste nõudmisel.

Algas maailmasõda ja hindude silmis näis Inglismaa osavõtt sõjast suuremeelne tegu olevat. Gandhi formeeris arstlike abi andmise korpuse ja kiitis kõikipidi hääks hindude toetuse Inglismaale. Viimane lubas

aga selle eest Indiale vähemalt oma-valitsuse (Home Rule!). Iseäranis suuri lubadusi tegi Inglismaa 1918. aastal, kui liitlaste käsi sõjaväljal käis halvasti. India andis kergeusklikult ligi miljon meest oma senistele rõhujatele abiks.

Kui aga sõda lõppes liitlaste võiduga, tegi Inglise valitsus vanade vaaraode eeskujul ei annud rõhutatud rahvale vähemutki kergendust, kitsendas neidki õigusi, mis ennem antud.

Nüüd oli Gandhi tund tulnud ja ta algas võitlust inglaste vastu omal viisil, mis proovitud Lõuna-Afrikas s. o. mitte-vägivaldse vastupanekuga, keeldudes vähemastki vastuhakust, igasuguse sõjariista tarvitamisest, jutlustades armastust vaenlase vastu. India ei pidanud inglastega ainult koos töötama (non-cooperation'i printsipi), ei pidanud inglastele ei sõjamehi, ei ametnikke ega politseinikke andma, ei pidanud maksta makse ega tarvitama Inglise kaupe.

*

Siin ei ole koht seda suurt poliitilist võitlust kirjeldama hakata. Täheandame ainult, et see on viinud Indiat tema eesmärgi — tema poliitilise ja kultuurilise iseseisvuse poole, mitte aga veel kaugeltki eesmärgile. Gandhi algas võitlust 1919. a.; mõni aasta hiljem mõistis Inglise kohus ta rahva ässitamise pärast viieks aastaks vangi — harilik iseseisvuse võitlejate saatus! — aga vabastas tema paari aasta pärast (1925. a.), kartes suuri rahutusi, kui Gandhi, kelle tervis väga viletsaks oli jäänud, vangis oleks surnud.

Meil on siin tähtis Gandhi vaadete ja tema eluviisiga lühidalt tutvuneda. Kui meie teda vahest mõne Euroopa poliitikalõviga sarnastaksime, siis eksikse rängasti. Ei välimuselt ega hingeliselt vähemasti sarnasust Bismarkidega ega Mussolinidega. Tema suur jünger Euroopas, Romain Rolland, kirjeldab teda järgmiselt:

Väike, kõhn mees, lahja näoga, suurte kõrvadega, rahulikkude silmadega. Valge müts päas ja samavärvi jame rüüd seljas, jalad paljad. Toi-

dab end ainult riisiga ja puuviljaga, joob ainult vett, magab põrandal, magab vähe, töötab alati. Midagi üllatavat ei ole temas päale suure kannatlikkuse ja suure armastuse ilme. Ta on lihtne kui laps, pehme ja lahke isegi vaenlaste vastu, otsekohele südamlilik. Ta on oma otsustustes tagasihoidlik, nagu tahaks öelda: „ma võin eksida.“ Ta ei salga kunagi oma eksimusi ja vigu. Sagedasti tuleb tal tuhandete inimeste ees kõneleda. Ta ei kõrgenda kunagi oma häält, ei tarvita vähemaidki kõnekunsti võtteid, ei tee ühtki liigutust. Ta algab sissejuhatusest ja lõpetab efektita. Kui ta kõik öelnud, mis tal öelda, olgu see vähe või palju, siis lahkub ta kõnetoolilt ja läheb. Rahvas avaldab tormilikult kiitust, Gandhi istub kulme kortsutades kusagil nurgas, sest ta ei salli kõne; juba hakkab ta artiklit kirjutama oma ajalehe Young India (Noor India) jaoks.

Gandhi ei tunnusta euroopalikku saladiplomaatiat, poolikult öeldud sõnu. „Olen alati oma kõige julgemadki kavatsused kõigile avaldanud,“ kirjutab ta ise. „Täna jumalat, et ma juba ammu saladust pean patuks, iseäranis poliitika alal.“

Gandhi nimetab end „India alandlikuks teenriks“, India saatus ja hää käekäik, India rahva puhas ja terve tulevik, see on tema esimene ülesanne. Aga tal on ka kogu inimkonna tulevik südamel. Ta arvab, et inimkond meieajal suurt kriisi üle elab, kus ta väärtuslikumad aared kaduma ähvardavad minna. See mõte ei anna talle rahu. Kui ta oma õpetusega küll eestkätt India poole pöörab, siiski mõtleb ta selle juures kogu maailma. Indiast peaks pääsmine tulema kõigile. India peab eeskujuna andma.

Mitte-vägivald — see on esimene vahend, mille inimkond peab tarvitusele võtma, kui uusi katastroofe ei taha üle elada. Tuleb keelduda igasugusest vägivaldast, sest selle tagajärjed on hävitavad ja saatuslikud tarvitaaja enese kohta. Kas praegune inimkond on üldse päästetav? Gandhi ei vasta sellele küsimusele kindlasti jaa-

tavalt. Kui ta aga päästetav on, siis ainult vägivallast keeldumise läbi.

Gandhi teeb Indias selle vahendiga hiiglakatset. Ta peab armastust, mis ei juba vägivallale tarvitada, selleks uueks löuks, mis pääsu peab tooma. See on „uus energia“, mille ta arvab leidnud, või uuesti leidnud olevat, nagu kord elekter leiti. Lõuna-Afrikas võitsid hindud selle jõu läbi. Aga sääli tuli ka avalikuks, et selle „uue energia“ tarvitamisel inimesed peavad valmis olema kannatama.

Et tankidest ja suurtükkidest tugevam olla, selleks peab inimene valmis olema end ohverdama, — see on Gandhi arvamise järele edespidiste võitude saladus.

Ta ei nimeta oma võitlusviisi passiivseks, vaid „otsekoheks aktsiooniks“, võitluseks, ja õigusega. „Midagi ei saa siin ilmas kätte „otsekohe aktsioonita“ (*action directe*), ütleb ta. Niisugune tegevus, võitlus, on hingele terviseks, annab meile tasakaalu ja jõutunde.

Gandhi kuulutab ja ülistab kannatust, mis on harilikult iga ideelise võitluse kaasnähtus või koguni tasu. „Elu tuleb surmast,“ ütleb ta. „Et vili kasvama hakkaks, peab tera surema. Kannatuse seadus on meie olemuselt lahutamatu“. Edu, progress oleneb kannatuste summast. . . Mida puhtam kannatus, seda suurem progress. . . Peab õppima vabatahtlikult kannatama ja selles rõõmu leidma. . . Vabadust ei saagi osta mingi teise hinna kui aga kannatuse eest.“

Ekslik oleks sellest järeldada, et Gandhi selle õpetusega energiat nõrgestab. Ümberpöörduvalt, ta koondab selle kõige valjemaks distsipliiniks, mis ühele rahvale kunagi päale võib panna.

Mitte-vägivallase vastupaneku mõtet ei tule ka nõnda mõista, et see mingit loidust, ükskõiksust või passiivsust tähendaks. Kaugeltki mitte! „Mitte-vastupanek omas dunaamilises vormis tähendab seda, et vaim kõige jõuga vägivallale vastu paneb. Üksainuke isik, kes tegutseb selle fundamentaalse seaduse

järele, võib kogu riigi vägevuse kõikuma panna. . . ehk tema hiljemine lagunemisele või vastsünnile viia.“

Mitte-vastupanek vägivallale tähendab järelikult intensiivset, kõige intensiivsemat võitlust. Võitluse otsekoheks tulemuseks ei ole aga mitte alati võit välisilmas. Võit võib nähtavaks saada aastakümnete või aastasadade pärast. Seepärast ärge imestagem, kui Gandhi võit India iseseisvuse ja parema tuleviku eest veel käegakatsutav ei ole, kui Briti tank ja kahur kõikvõimulised näivad olevat ja veelgi India saatust määravad.

Gandhi on rahvuslane. Ta tahab India vabastada mitte ainult Inglise poliitilise võimu ja majanduslike eksploatatsiooni alt, vaid ka Inglise ja üldse Euroopa kultuuri mõjust. Mida on Euroopa Indiale annud? Seda, mida Euroopa kõigile asumale kõige päält annab: viina ja kõik kultuuri kahjulikud küljed ja vääreted. India on aga vana kõrge omapärane kultuur, tarvis seda teritada ja rahvahulkades süvendada. Teatavasti on Euroopa viimaseil aastakümneil nimelt Idamailt tarkust hakanud ammutama. Nii on Gandhil tema rahvuslike kultuuriga Indiale midagi öelda. Ta on mitu ülikooli asutanud, kes India kultuuri vastsünni peavad soodustama ja toetama.

Gandhi jutlustab kainust ja karskust, aga ta läheb sellepoolest meie moraaliõpetajaist lahku, et ise eeskujuna annab, mitte ainult teistelt voorusi ei nõua.

Ta õpetab, et inimene mitte ainult joovastavaid ega erutavaid jooke ei peajooma, vaid ka söömisel äärmiselt tagasihoidlik olema. Midagi üleaarust ei pea tarvitama. Ei pea omama muud kui seda, mis hädapärast tarvilik. Elu tuleb võimalikult lihtsustada. Inimene ei pea kartma, sest kes kardab, ei saa õigeid elureegleid pidada. Ei pea kartma ei valitsejat, ei rahvast, ei oma perekonnaliikmeid, ei inimesi üldse ega ka surma.

Gandhi jutlustab sotsiaalsel õiglust, mis Indias seni sama halb või halvem olnud kui Euroopas, sest sääl on juba vanast ajast saadik paariate ehk alamate orjade klass, kellega ühest kaevust vetti ei jooda. Nüüd on sääl nimelt Gandhi algatusel paariate õigusline seisukord paranemas.

Pääle selle võitleb ta naiste õiguste eest ja kaitseb tuliselt „langenud õdesid.“

Siin ei ole ruumi lähemalt tema õpetusse tungida. Kui seda lühidalt ühes lauses veel katsuksime karakteriseerida, siis võiksime ütelda: Gandhi nõuab vaimu vabanemist mateeriast, vaimu võitu materiaalse kultuuri üle, kuna praegune Euroopa inimene on orjastunud kultuurile ja majandusele.

Alkohol vähendab inimese vaimlisi võimeid kuni nürimeelsuseni, toorendab tema loomust ja nõrgendab tema tahet kuni kuritegevuseni. Seda teavad kõik, kuid siiski üks noorsoo hulk teise järel, astudes eluvõitlustesse, valib kaaslaseks karika.

On siis siin maailmas liig palju selget mõistust, liig palju erksaid, sooje, innustunuid südameid, liig palju terasest tahet, et kunstlikult peame takistama meie hingevõimete sisemist mina?

Vaevalt!

Elli Tavastähti.

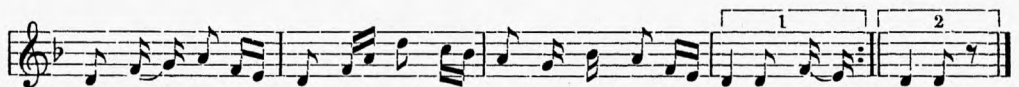
Ringlaul.

Allegretto.

EMIL KAUPPI.

1. Mi-da need tä-hed tähendaks, mi-da kaks on mei-e ko-hal? ko-hal? Et

poiss ja tüd-ruk män-gi-vad muu-de self-sis hal-jal lu-hal! Et lu-hal!

2. Mida need tähed tähendaks, mida näeme siravat nelja? Et omale neiule annan käe ja teistele käänan selja!

3. Mida need tähed tähendaks, mida meie kohal on viis? Et lootus on lõimeks ja kaebus on koeks, ja lemme on kanga niis.

Johannes Linnankoski.

Lucca della Robbia.

Kooripoisid.

M. M.

Muusika kaudu surematusele.

Franz Schubert, vaene edesipüüdja, kes võitis kogu maailma südame.

õnelemine mitmel eri keel
on loond meie väikesest
maailmast paljukülgse ja
hajase perekunna ning ehi-
tand me vahele Hiina müü-
rist kõrgemaid rajaaedu.

Üldine rahvastevaheline keel on veel tõeks-
tulemata unistus. Ent ometi on üks tee
vastastikuseks lähenemiseks: kui keegi
laulab või mängib, mõistame sõnadetagi
teineteist. Nii on ka kõik suured muusi-
kud kogu maailma lapsed ja meie kõikide
kaasmaalased.

Muusika arenemine on olnud aeglane.
Kulus paljude sugupõlvede iga, enne kui
sündis ühetooniline ja lihtne, kuid sellegi-
pärast veetlev, algeline muusika nagu näit.
emalaul. Siis järgnes partituurimuusika
aeg, mis aga varssi oma aja eland oli,
milles mingi eri hääleala — näit. võimas
bass — moodustas põhja, millele rajati
kogu ehitus. Hiljem koitis instrumentaal-
muusika ajajärk: muusikamees valitses
mõnda erilist ainete valda, milles arenes
üksikasjaliselt ja tagajärjerrikkalt.

Iga sugupõlvega on muusika vähe edesi

arenend. See arenemiskäik jõudis vähehaaval romantilise kooli sündimiseni.

Üheksateistkümnenda aastasaja vast nimetatud muusika hiiglane oli Beethoven, keda iga muusikaharrastaja austab. Ent samal ajal ilmus muusikailma üks teinegi jaunihingeline mees, nimelt Franz Schubert, kes kuulub samasse kooli.

Schubert sai hästi aru Beethovenist, meistrist, suurmehest, ja seepärast ta ka pelgas teda enam kui teised surelikud. Schubert oli kui üks Kreeka väikseid jumalaid, kes oli sattunud vaenu Zeusiga ja vabisevi põlvi nüüd tema juure püüdis pühale mäele. Vaene Schubert! Meister arvustas teda valjult, kui ka tema arvamine iseenesest häa oli, ja noormees tuli tuikudes Olümpidelt alla. Ent seda poleks vaja olnud, sest Beethoven ütles temast: „Kahtlemata õhkub temas jumalik sädel“.

Schuberti vaimuanded ei põhjenend mitte muredel. Ta elu veeres kui kiire mäeoja hüpahtele üle roheliste põhjakivide, hetkeks peatudes tammijärvedes ja siis jälle esile sööstes valguselle ja vabadusele vastu.

Koorikoolis.

Ta sündis 1797. a. ühes Wiini eeslinnas, ja see suur päälinn, milline on näind nii palju suurmehi, on üsna armastand ja austand oma andeka poisi mälestust.

Kuid Schuberti elutee ei olnud roositatud. Kaua ei väldand tema noorpõlvegi veidi paremad olusuhed. Ta isal, kes oli moraavilase-talupoja poeg, oli õnnestund suurte pingutustega saada külakooli-õpetajaks, kuid ta pere oli õige suur. Schuberti elulugu tuletab meele ses suhtes mõnegi teise andeka mehe saatust.

Alguses otsusteti, Franz õppigu isa juhatusel viiulit mängima — perekund oli muusikaalne — kuid siis leidis vanem vend, et poiss peab õppima veel muudki.

Mälestusrikkaks muutus see päev, mil Franz üheteistkümnenda aastasena saadeti õppima hoovikiriku juures olevasse koorikooli. Samal ajal oli kooli saabund palju teisigi poisse, kes eksami korda oodates viitsid aega pilgates villaseis riideis vaest poisikest ja sõimates teda mõldriks. Kuid

mõningaid päivi hiljem vahetas Franz teistest põlatud riided kullal kirjatud univormiga, millist kandsid keiserliku koorikooli õpilased.

Koorikool oli erisugune õpikoht. Poistest oli moodustatud oma orkester ja iga päev peeti harjutusi. Kui Franz oli esimest korda asetund oma kohale teiste poiste sekka — need olid kõik temast vanemad — mängis ta nii hästi, et koori juhataja, Spau nimeline noormees, pöördu ümber vaatama, kes sääal oli, ja märkas kõhna, prille kandva Franz Schuberti nimelise poisi.

Neist kahest said lähidased sõbrad ja Franz tunnistas ühel päeval punastades, et ta oli juba komponeerindki ja et ta meeleldi oleks jätkand seda tööd, kui tal oleks olnud raha paberi ostmiseks. Vanem poiss hankis raha, ja nii algas helilooja edesimine.

Franz õppis koolis viis aastat, kuigi olukord sääal oli selline, et koolipoisid tunnistasid selle võimatuks. Harjutusruum oli talvel jääkülma ja ka süüa ei antud sugugi korralikult — vilets lõuna oli keskpäeval ja õhtusöök kella 8 ajal.

Õpiaastail kirjutas Franz palju helitöid, millised aga oleksid olnud palju paremad, kui ta poisikesena juba oleks saand parema õpetuse teoorias ja esitamises.

Koolis saadud õpetus jäi väheseks, kuigi Franz juba sääal võis vabalt komponeerimisele anduda. Enne veel kui ta oli jõudnud õppimisega lõpule, oli tast saand laulude meister; ta on sellel alal võrratu. Kui ta 17-aastasena võttis tunde andekalt muusikult Salierilt¹⁾, oli ta enda stiililt juba täiuslik.

Õnnetu õpetaja.

Edesi oli Franz saand kogeda raskeid aegu. Kui koorisolemine oli lõppend, läks ta koju ja töötas kolm aastat õpetajana isa kooli alamais klasses. Nagu teame, ei sobi õpetajaks iga inimene, ja õnnetu on maailmas see, kes peab õpetaja olema, kui tal puudub tarvilik and selleks tööks. Schubert pidas enda ametit nii hästi kui võis ega olnud selle juures

1) Kas olete lugend vene kirjaniku Puškini teost „Mozart ja Salieri“?

närvilikum kui iga teine tema asemel oleks olnud. Ta täitis enda kohustused tunnuliselt ja ruttas siis koju, et kasutada vabu silmapilke enda tööks. Kodus raputas ta kõik raskused õlult ja muutus meheks, kes teenib muusikat ja sõprust. Koolis käies oli ta nimelt leidnud mõningaid häid sõprugi, ja neist sõpradest moodustus kauaks ajaks see kuldne ring, mille keskel ta unustas igapäevase töö raskused ja igavuse.

ringkonna muusikakool ja ta soovis sinna juhatajaks. Palka oleks ta saand aastas 525 marka, kuid Franzi meelest oli see niigi parem kui harilikuna õpetajana olla. Kui ta soov ei läinud täide, sünge lootusetus valdas ta meeled.

Viinis.

Kuid hiljem sai ta kogeda, et elu vahel tasub kaotused. Ta tutvus Schoberi nimelise noormehega, ja uus elu algas.

Franz Schubert.

Franz polnud veel 18-aastanegi, kui ta kirjutas oma esimese messe, milline esitati kirikus. Veidi hiljem oli teine ettekanne, millist Franz ise juhatas, vend orelit mängis, üks vana, lapseõlveaja lauluõpetaja koorilaulu korraldas ja üks ta sõber tüki pääosad laulis. Võime kujutella kuidas isa rõõmustus noore, andeka poja saavutustest. Tõenduseks sellele on see, et ta kulutas osa kibedas töös kogutud raha, et osta Franzile 5-oktaaviga piaano, mis oli selal suur toredusasi.

Esimene suur pettumus tabas heliloojat, kui ta oli 19-aastane. Naaberlinna asutati

Schober oli kuulnud mõningaid Schuberti töid Spau juures ja õhutas nüüd Franzi loobuma vähetootavast õpetajatööst ja tulla Viini.

Schubert võttis kutse rõõmuga vastu. Ta siirdus Viini, ja veel kaua selle järele, kui ta linnas nägi väikseid poisse kooli minevat, täitus ta meel vabadustundest ja ta sai rõõmsaks, unustades kõik raskused. Schuberti sõprade arv kasvas ja töögi läks nobedasti. Tal polnud millalgi palju raha, kuna ta seda säästa ei oskand, ja päälle selle oli kirjastajailt saadav tasu väga ebakindel. Kord müüs ta ühel raskel ajal

enda laule 25 penni tükk. Ja asjad olid tal sõpradega ühised, isegi mütsid ja kuuedki.

Nii kulus ta elu. Vabal ajal tegi ta huvireise Ungari mägestikkudesse ja käis sõpradega võõrsilgi. Küll oleks ta võind saada kirikusse orelimängija koha, kuid ta keeldus sest, teades et tal ei jätkund püsivust igapäevaseiks askeldusiks.

Oma meelsas töös polnud ta kunagi veniv ja laisk. Kohe tõustes haaras ta juba sule; juhtus niigi, et ta olles alles voodis võttis paberi ja hakkas kirjutama. Prillid pidid õõselgi olema tal ulatetavad, kuna võis ju juhtuda, et tal äkki mõni meeldiv viis meelde tekkis.

Elu vintsutas vahel Schuberti üsna raskesti, kuid see ei mõjund temasse palju. Elu lõpuni jäi ta muretuks ja hergahingeliseks meheks ning ustavaks sõbraks. Ta oli vähenõudlik ega igatsend kuulsust. Välimuselt polnud ta väga ilus, jäädes kogu eluajaks „väikseks prillekandvaks Franz Schubertiks“.

Aasta enne surma korraldas ta Viinis kontserdi, millel esitati ainult tema helitöid. Saal oli kuulajaid üleni täis, ja Schubert sai 800 marka — kogu varanduse. Mõni päev hiljem esines Paganini Viinis kontserdiga ja Schubert muretses endale pääsetähe kõige paremale kohale. Oleks ta veel endagi tarvis hoidnud kõik selle raha, mis tal järel oli. Ta tuli järgminegi kord kuulama Paganini hurmavat mängu ja tõi kaasa kõik sõbrad, kes olid nii vaesed, et ei suutnud ise lunastada pääsetähte. Varssi olid sõprade rahad jällegi otsas, kuid õnnelikud olid nad siiski. Franz püsis kogu elu vanapoisina. Kui keegi küsis, miks ta pole jõudnud naimiseni, vastas, et on sõlmind abielu muusikaga.

Lauluviiside loojate kuningas.

Kaheksateistkümnendast eluaastast alates on Schubert loond nii palju, et hariplik, igapäevane muusikaharrastaja siin otse hämmastub. Ühe aastaga löi ta kaheksa ooperit. Luulet armastas ta innukalt. Ja kui ta juhtus leidma värsse, mis teda eriti meelitasid, luges ta neid ikka ja ikka, et saada selge käsituse neis peituva ilu sisemisest olemusest. Sageli mängis ta seejärele neid nii muretul viisil, nagu lind oma laulu laulab.

Korra ühel pühapäeva-õhtupoolel tagasi tulles jalutuskäigult, märkas ta ühe sõbra istuvat küla haigemaja puiestikus. Ta keeras selle juure jutlema. Sõber lasi kõrvale langeda ühe Shakespeari näidendi kõite, mida ta just oli lugend, ja Schubert võttis selle enda kätte. Kui ta oli lugend sõnad „Kuula, kuula lõokest“, hüüdis ta: „O, kahju et pole kaasas noodipaberit!“ Sõber tõmbas ruttu mõned noodijooned sõõgikaardi tahapoolele ja Schubert kirjutas siinsamas inimulga keskel ühe oma kuulsa laulu. Hiljem löi ta samal õhtul laulu Antoniusest ja Cleopatrast ja ilusa „Kus on Sylvia?“

Ei miski näind võivat takistada ta toodangut. Olid värsid kas hääd või halvavõitu, alati võis ta neist laulda. Schumann on öelnud, ta oleks võind luua muusika kas või tänavareklaamile; kõik millega ta kohtas, muutus muusikaks. Liszt¹⁾ ütleb, et ta oli luulelisem kõigist heliloojaist. Ta elulookirjutajad nimetavad teda lauluviiside loojate kuningaks — lühikese eluea kestes on ta loond 600 muusikatööd.

Suure hulga enda teostest pani ta kõrvale ja unustas nad pea. Korra unustas ta enda töö kahe nädala jooksul. Ta oli saatnud paki oma uusi noodikäsikirju ühele sõbrale, ja kui ta kahe nädala pärast läks selle poole külla, kuulis ta teda mängivat üht laulu. Franz astus klaveri juure ja ütles: „Too pole halb; kelle töö see on?“

„See on ju su oma töö“, vastas sõber.

Noored, kes armastavad Fenimore Cooperi raamatuid, loevad meelehääga Schuberti viimse kirja, mille ta kirjutas enda sõbrale Schoberille. Selles ütleb ta:

„Armas Schober, olen haige. Pole söönd ega joond ühelteistkümnend päeval. Seegipärast palun sind muretseda mulle lugemiseks midagi. Cooperi töist olen lugend Viimast Mohikaanlast, Salakuulajat, Õpetust ja Uudisasunikud. Kui sinul on mõningaid muid tema kirjutusi, siis palun sind neid mulle saata.

Sinu sõber Schubert.“

Kui keegi tahab siin maailmas midagi korda saata, võtku ta Schubert eeskujuks.

1) Liszt — loe Liszt, kuulus helilooja nagu Schumanngi.

Schubert sobib nimelt eeskujuks mehena, kes alati tegev on. Ta väike tuba oli täis käsikirju nagu puusepa töötuba hõõvli-laaste kiire tööpäeva lõpul. Ta ei tundnud kunagi pikka puhkust; nii pea kui üks töö oli sooritatud, pani ta selle kõrvale ja võttis ette teise, just nagu oleks ta sündind tolle uue töö sooritamiseks, oli see siis lihtne laul, messe, sonaat või ooper. On raske öelda, kui palju Schubert oleks võind luua, kui ta oleks eland kauemini. Ta oli ju surnud vaid 31 aastat vana.

Mõeldes nii tagasi Schuberti lühikesele elule ja tööle, tulevad meelde sõnad, mis ta on kirjutand Mozardist enda päeva-raamatus:

„Nagu kaugelt tulles laenetavad kõrvu Mozardi nõiduslikud helid... Selline ime-lik tundmus asub hinge, kui töö on suu-natud hääs sihis, ja kui seda ei takista ei aja 'ega ümbruse võim.“

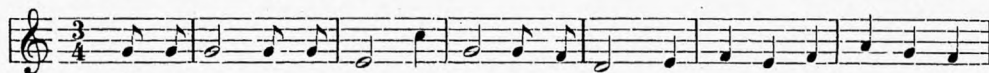
Schubert nagu Mozartki oli mees, kes elas sellele, mida ta enim armastas siin maailmas.

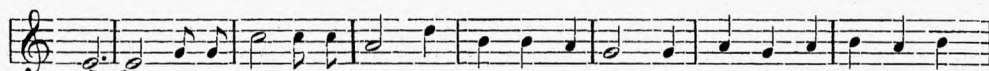
Rändlaul.

Laulda nii kuis keegi tunneb.

Vana külaviis.

Ü - le maa, ü - le vee viib rän-da - ja tee - mis o-leks veel kaunim kui

see? Ü - le maa, ü - le vee viib rän-da - ja tee, toob ke - va - de sü - da-mes-

se. Ei oo - ta ees meid õnne-la, ei u - nis-tus - te saar, meid ai-nult ra - hu-
Mis on ses si - ni - kauguses mis veetleb meid, kes teab? see virven-dab, see

tu-maks teeb eel ka - duv tae - va-kaar.

kir-jen - dab, see

mee-li - tab, see veab.

Üle maa, üle vee viib lilletet tee,
toob lillesid südamesse.

Üle maa, üle vee viib ränduri tee —
mis ilusam ilmas kui see.

Oi, mitmel mäel nii säraval me veel ei ole käind,
nii mitmeid välju võluvaid me veel ei ole näind.

On päevad täis meil päikesi, ööd igatsevaid kuid —
ja taas on teid ja uusi maid, ja helkjaid hommikuid.

A. A. Laanessaar.

Mälestusi ühest huvitavast õpimatkast.

äevad enne ekskursiooni venisid nagu ikkes härjad adra ees. Tunnid tundusid täis mõisteid, millest meile polnud sooja ega külma; ained tundusid täis võimatult igavaid arve, kõik oli tüütav. Igatsesime ning ootasime. Mõttesse vilksatas tihti üksik, igatsev kujutus seljakotist, mis rihmadega seotud õlale, sirgest sarapuu kepest, mis vibutab ränduri peos, väiksest valgest veekruusist, soojast päiksepaisteliseist ilmast. . . Ehk jälle naerust, laulust, jutukõminast. . .

— Siis viimaks ometi saabus ekskursiooni eelõhtu. Seleteti, mida ühes võtta, ja valiti komisjone. Korterikomisjon, majanduskomisj., rahanduskomisj., halastajad õed ja liikuv ambulants; moodusteti teadmameeste ja uurijate grupp, kaarditundjate instants ja palju teistsuguseid. Jäid ametita vaid üksikud. Ohk oli äärmiselt küllastatud toredate lootuste elektrist. Nii koitis ekskursiooni hommik.

Raudtee jaam täiskiilutud inimesi — enamik kompsudega ja kottidega õpilasi. Suurte äpardustega jõuame siiski „õnnelikult“ rongile. Vagunis hakatakse kohe organiseerima laulukoore, küll tuntud, küll seni tundmatute juhtide poolt. Tuleb suur kooride võistlus: ühe laul lõpeb, teise oma algab, kolmas säeb noote valmis, vahest laulavad mitu koori korraga. Sünnivad ka soolod, ringlaulud jne. Ent ikka on laul, laul ja laul. Jaamades olid ägedad tormijooksud veenõule. Mõni jänune, kes suure rüseluse järele saand kraani juure, ei märkand enne lahkuda kui rong juba liikus. Kellel jänu, sellel jalad. Jõudis mahajääjagi järele ja oleks enese arvates rongist ettegi võinud jooksta.

Lauldes kadus aeg ja lauldes raputav rongki veeres kuni pea märkamatult jõudsimeni Tapale. Ootasime kärsitult teist rongi, millega sõita edesi. Tapal polnud midagi „näha“. Enne Jõhvi jõudmist said kooridel nähtavasti laulude seeriad läbi, sest algas „intensiivne

demobilisatsioon“. Pimenes. Juba ämardusid vagunid. Valdas kõiki väsinud vaikus, sumbus elav jutukõmin. Mõned avasid oma kompsud ja sõid näljastena. Kõikide uudiseks kerkis lae alla pakkide otsa nelja- viieliikmeline poiste rühm ja algas kellegi energilise juhi eestvõttel uut laulude seeriat. Juhil oli omatehtud laulik „Lust ja rõõm“, täis laule seminari elust.

„Kevadel kui ilmad ilusad,
Olge, poisid, hästi väledad!
Ingliskeele raamatutega
Lähme jõe le lutsu viskama. jne. jne.

Jõuame enne Jõhvi kui lõpevad laulud.

Ühisgümnaasiumi jääme ööseks. Peeseme endid, joome teed. Heites õlgedelle võetakse vastu ühine otsus: otsekohe — mürategemata — jääda magama. Uinume gi pea teadmise ga, et homme näeme merd.

Hommikul rühime läbi Jõhvi Voka küla poole. Oleme täis päiksepaisteliseist matkameeleolu. Käime mööda looklevaid maanteid, kahelpool on lapilised põllud ja lilledised heinamaad. Siin-sääil silmuskleb jõgi, kallastel kasvavad sanglepad. Kusagil metsatukk, raiesmik värsket kuuselõhna täis. Vastlõigatud lehtpuukannud kihutavad mahla välja roosavahulist, käärivat. Paljajalu, „kängitse“ õlal, sammume mööda tolmavat maanteed, kraavikallastel õitsevad kollased võililled. Rohkem vaatleme, kui räägime või laulame. Majanduskomisjon rühib ees, et tellida piima. Meie ruttame järele. Kusagil talus puhkame vähe ja joome piima.

Pea jätkame matka Orule, et vaadelda toredat lossi ja kirikut, huvitavat koo-
bast ja näha, oi! — näha merd.

Meri vaimustas meid enim. Enamik nägi teda esmakordselt elus. Polnud siis ime, et üks naljahammus vaimustus niivõrd, et astus uhket poosi võttes kiviselle rannale ja deklameeris suure paatosega umbes nii:

„Oi meri sina! Mina, maisamaa poeg
toon tervisi sulle su väiksel sõbralt

linaleolt, mis täis konne, ujureid ja ogalikke. Mina, maisamaa poeg, olen viitnud oma lapsepõlve tema kaldal, püüdes säääl putukaid või harjutades ujumist laua otsakesega kõhu all. Säääl tiigi kaldal olen igatsend näha sind, mu meri! Nüüd, meri, pakitsen ma, maisamaa poeg, heita su sülle, kaisutada su laineid. Seepärast, kõik tiigiäärsed, leoveersed poisid, suplema!”

Suur naerulagin täis hääd meelt valdab meid. Hakkame suplemiseks lahti riietuma. Tüdrukud lähevad eemalle, kus pilluvad merde ümarikke siledaid kive ja vaatlevad laiativalisi merikajakaid.

Vees karastund, murul jalgu puhkand ning keha kinnitust võtnud, asume teele piki kõrget kallast. Peagi muutub kallas järsuks, nii et muist, kes läksid paadiga veele, nägid suurt vaeva ronides äkilist kallast mööda üles teistele järele. Ent paadisõitjad teevad silmapilk oma hädaohtlikust merisõidust ja veel hädaohtlikumast ülesronimisest laulu ning kannavad selle teiste hääksmeeleks mitmele korrale ette. Pääle selle on toond nad suure nõu täie suitsu silke, mida müütavad teistele kuulmatult kalli hinna eest.

Päev otsa matkame piki huvitavat merikallast Vallaste küla poole. Kõrgelt kaldalt võimaldub võrratu vaade rannale, kus valendavad kivid ja kullendab liiv ning suitseb endamisi mõne kalamehe majakese korsten. Valgete niitidena paistavad pikad veerelainete harjad, mille kohal lendlevad kajakad.

Matkame rühmade kaupa suurte vahemaadega. Kaugel ees rühib korterikomisjon, siis kuulus käijate kamp jne. kuni kõige lõpuks shimmijalgsete

rühm, kellele käimine juba nüüd saand rängaks ristiks. Mis ütlevad nad veel homme! Mõned veeretavad suuri kive kaldalt alla. Teised, kellel füüsika ikka südamel, tuletavad kiirenduse mõõtmist meelde. Teadusmehed uurivad paeseina ja otsivad „põhjanaba papagoi luukere“. Paar poissi teevad mingi omavalmistatud lõhkeainega „kõmakaid“. „Millega paugutate? „Sahariiniga“. „Kas saab?“ küsib arglikult mõni keemias „tume vend“. „Saab küll, peab tundma keemiat!“ Naer. Ent üle kõige kõlab laul ja kilkamine.

Korteri komisjon on „võtnud üle“ Vallaste koolimaja, kaubelnud taludest põhku ja koristand ruumid kõigest ülearusest. Siis tõuseb küsimus, kes läheb teistele vastu, et juhtida neid siia. Küsimusest tõuseb tüli, tülist rüselemine, rüselemisest tolmupilv. Lõpp: vastu lähme kõik. Tullakse. Vahepeäl poetab end samasse koolimaja Tartu II algkool (kedagi „vahiposti“ keelamas polnud). Tõuseb suur segadus, saadetakse vastastikku saadikuid küsimust

lahendama jne., kuni kõik saand aseme magamiseks ja keegi ei jäänd ulalusetta.

Kolmandamal päeval jätkame reisi, et minna Kohtla põlevkivi kaevandusse, kuhu jõuame eelõhtul. Ei jõua jutustada neid vallatusi selle pika päeva kestel, veel vähem jõuaks jutustada kõike seda, mida nägime kaevanduses. Kaevanduse juhi vastutulelikkus avaldus põhjalikus seletuses veel põhjalikuma statistilise materjaliga, mis nüüd meelest ununend. Õlivabrik, mille kohal hõljusid paksud suitsupilved nagu kotiriided, oli seest täis tuld ja tõrva.

Mis pidi sääl jääma veel meelde temperatuuridest ja õlilükkidest? Kõike seda uurimist võttis kokku keegi õpilane ühte lausesse: „No torre ol' ta küll!“ Rohkem polnud tarviski.

Õöd olime kellegi rikka talupere-mehe heinaküünis. Tüdrukud magasid toas. Peremehe lahkuse eest laulsime talle „Elagu!“ ning purjetime edesi. Kivivedamise rong viis meid lahtises vagunis (Oi seda tolmu, oi tolmu!) Kohtla jaama, kust sõitsime Rakveresse. Siin viitsime õhtu, öö ja hommikul lahkusime, et õhtuks jõuda Tartu tagasi. Rakvere seminari poolt korraldetud teelaus praktiseeris klassivanem oma esimest lauakõnet. Sai jälle

naeru ja nalja, kuid kõige üle heljus ometi omavaheline soojus. Südamlikuks kujunes hüvastijätt Rakvere seminariga jaamas. Lehvitades rätikuid sõitsime väsinutena Tartu poole, südamed täis kirjuid elamusi. Nüüd juba harvemini kõlasid laulud. Häälled olid ära. Mõnel oli õlgedes magamine jätnud nii

sügavad muljed, et nüüd ainult kõhistas. Pimenes. Toetudes üksteise najale väsind matkajad suikusid ja magasid rongi hällitades.

Ent ärksamad pidasid kurja nõu. Õpetajal prl. A-l oli purgiga „perakene“ mett kaasas. Palusime endile. Lubati. Lusika otsaga tõmbasime igale matkajale natuke ülemisele huulele. Mõni naerahtas, mõni tõmbas keelega, liigutas huuli ja rääkis midagi saladuslikku läbi une; mõni lõi silmad lahti, pomises ja hakkas kurjustama. Kõrvalopsegi jagati. Ühel määrijal oli paber ja pliats käes, kuhu märkis üles kõik tähelepanekud ja lubas selle järele ennustada tulevikku.

Siis vilistas vedur.

Tartu. Keegi hõikas valjusti: „Aeg on täis! Kõigi vagunite magajad, ühinege!“ See oli viimane ühinemine, et tormata vagunist välja. Siis valgusid kõik eriharudesse. Onnestand huvimatkal oli lõpp.

(Kokkuvõte Tartu Õpetajate Seminari III klassi 1924. a. matkaalbumist).

Olgem siis kindlasti karsked. See on õige hõlbus. Ja kui see mõne meelest olekski ohver, siis ohverdagem ka midagi! Liitugem nendega, kes tahavad ehitada inimkunnele tugeva aluse mõistuse selgusest, tahte kindlusest, südame soojusest.

Elli Tavastähti.

Stiine esimesed sammud.

Katkend romaanist „Inimlaps Stiine“.

See on imelikult, et vahel üks peab andma lapsele süle ja teine südame. Kerge see vanale Marenille polnud jälle ema olla, seda enam veel, et meelus oli õige. Tütar, lapseema ise, oli üle kõigi mägede — teises kihelkunnas teenis ta; siin aga lebas tillukene ja nuttis.

Maren hoolitses lapse eest nagu ta suutis; muretses talle hääd piima ja närís hääd lapse-nämmi suhkruga võileivast; emapiima aga ei võinud vanakene asetada millegagi. Sagedasti juhtus, et kui väikene lamas ta käel, ta siis oma lutsiva suukesega otsis nərbund kaela alt ja käekestega rebis krobelist sär-gikaelust. „Vaata aga, kuis loomus-und teda ajab“, ütles vanaisa Sören. „Vaata aga!“ Kuid Maren pahahtas nutma, nii vana ja mõistlik kui ta oligi.

Aga näis, et Stiine ise ei kannatandki emahelluse puudumise all. Ta kosus hästi ja oli peagi nii suur, et suutis hoida puukingad pisikeste jalgade otsas ja kõndida vana Söreni käekõrval düünidesse. Ja sää! juba oli hää olla!

Muide tegi ta endale tihti liiakski liiga. Sest Marenil ju oli oma töö, mis tehtama pidi, ning last sai igale poole. Ei võind ometi jätta sinnapaika kõik, mis parajasti juhtus olema käes, ja ainult last karjatada.

Maren oli omas majapidamises väga korralik, seepärast muutus valik vahel raskeks. Siis juba väikene pidi Jumala nimel saama oma sinise muhu.

Stiine ei lasknud end sest kõigest sugugi segada ja oli rõõmus päälegi, et ta tohtis elada vanavanemate juures. Ta oli uudishimulik narriku ja pidi igat asja vaatama ligemalt; tihti oli suisa ime, et ei juhtund õnnetust. Vähemaid vipersi aga oli järelekaalumatul ja keevalisel tüdrukukesel kümnete-kaupa päevas. Seda ta just kui otsiski; oli kuski miski, mille pääle võis astuda, siis astus ta — ja kukkus. Ta väike pää oli üleni täis muhke ja maras-kiid — ettevaatlik olema ei õppind ta aga nagu müt-sude ja mürakate kiuste. Puudus veel, et ta kõige lisaks oleks saand lüüa! Kui väga valu tegi, pidi vanaisa puhkuma pääle või vanaema muljus muhku leivanoa külma teraga. See aitas.

„Läheb jälle mööda“, ütles ta ja naeratas vanaemale; pisarad tilknesid ta pikilt ripsmeilt ja põsed olid tõmbund nutuveest üsna karedaks.

„Ja muidugi“, vastas vanaema. „Aga narriku ei tohi olla nii räpakas.“

See oli ta nimeks noil päevil ja õige väike narr ta oligi, nurgeline ja veider. Ei saand olla pahane temale, kuigi ta sageli tegi mõlema vanakese pääd üsna kirjuks.

Martin Schönberger: Aasal.

Nähtavasti ei mahtunud see ta päaluusse, et midagi oli, mida ei tohtind teha; kui miski tuli meelde, pandi käekesed otsekohe liikuma.

„Ta ei oska mõtiskella, —“ väitis Sören tähtsalt, — „ta on naisterahvas. Tahaksin teada, kas klaps sõrmedelle viimaks ometi mitte — —“

Aga Maren ei võtnud kuuldavakski, tõmbas väikse enese ligidalle ja kinnitas ikka jälle, seda ja teist narriku ei tohtivat teha. Ja ühel hääl päeval nähti, et õpetus ometigi kandis vilja. Nagu tavaliselt Stiine tegi juba jälle midagi hoopis vastupidist. Kui see aga sai tehtud, ulatas ta korda mööda mõlemale vanakesele oma torus huuled. „Suudle mind siis — ja anna andeks,“ ütles ta. Talle ei võinud panna vastu. Maren võiduhõiskas.

„Võib olla annad nüüd järele, et ta hästigi võib õppida pidama vahet õige ja vildaku vahel?“ küsis ta. Sören naeris: „Ja, enne teeb ta tüki ja siis mõtiskleb ta, kas oli ka õieti tehtud. Temast saab küll päris kindlasti paras naisterahvas.“

Kõige pahem aga oli, et Stiine üksvahe osutus suureks lõhkumises. Oma pisikese tõmpnina pidi ta pistma igasse paika, ja et ta oli liiaks tilluke õige ülevaate saamiseks, pidi ta eseme tõmbama laualt lihtsalt enese juure alla. Vanaisa Sören pidi muretsema meistrivärgid ja õppima neetma, et mitte kõik ei läheks pihuks ja puruks.

„Miski ei või teda kahjustada — see-sugune väikene võsu!“ ütles Sören. Südames aga rõõmustas ta lapse vastupidavuse üle. Kuid Maren elas igaveses hirmus lapse ja asjade pärast.

Ühel päeval Stiine tõmbas eneselle kaela kausi sooja piimaga; see kõrvetas teda tublisti — sest ajast oli ta uudishimu arstitud. Maren pistis ta põhku, hõõrus haavu õliga ja pani tooreid kartulilõike pääle; võttis aega kuni Stiine paranes. Kuid siis ta tõusis ka veatult ja armitult. Hiljem kõneldi ümbruskunnas palju Mareni arstimistublidusest, ja inimesed hakkasid temalt otsima hädadelle abi.

Stiine aga viskus üles nagu noor virb. Päevast päeva ta tegi uusi lehti. Kui ta keskel oli mõnes raskes ajajärgus ja vanavanemad nõutlesid, ja murelikult ehk kõige valjumate abinõude tarvitamiseks kokku

leppisid, — vaata, siis oli ta juba sest väljas ja milleski muus sees. Oli, nagu purjetetakse madalas vees — arvas Sören — lakkamatult nähti muutlikku põhja. Vanakesed pidid endid tihti küsitlenu, kas nende endiga ja nende lastega asi võis olnud olla samuti. Varem nad kunagi polnud mõtisklennud selle üle, neil polnud aegagi olnud üle valjult-vajaliku piiri veel käsitada omi järeלטulijaid: ühel oli tegemist küllalt leivateenimisega, teisel palukeste kokkuhoidmisega. Aga nüüd nad lihtsalt ei võinud teisiti; nii sügavasti kui nad ei olnudki töös kinni, vahetevahel pidid nad seisma ja imetlema.

„Kummaline asi, et üks väike laps peab avama su silmad, nii vana kui sa oled ja kui palju sa peaksid teadma“ ütles Maren.

Stiine tõepoolest oli isemoodi väike olend; ja nii vähe pillavalt kui loodus teda ehtind oligi, ometi ta oli rikkalikult varustetud; ta esimene naeratus tõi rõõmu, ja ta nõrk nuuksumine pehmendas südamed. Kingitus oli ta, tühjusest sündind ja kahe vanakese unustetud rannale paisatud. Keegi teda polnud ootand, vastuoksi, kõik oli tehtud, et ta ei pidand saama olemasolu osaliseks. Ja ometi lebas ta ühel päeval sääl ja pilutas valguse vastu silmi, mis olid nagu taevase ise, sinised ja süütud. Pineva meeleolu tõi ta kaasa, ta hälli ümber tehti palju samme, kõikisugused nõutud mõtted ringlesid ta une ümber. Nädalavanuselt eraldas ta juba nägusid; kolme nädala vanuselt naeratas ta vanaisale. Sel päeval vanake oli rõõmust justkui narr, ta pidi minema kõrtsi ja jutustama seda kõigile. Kas varem oli nähtud sellist last, see naeris juba! Ja kui laps juba mõistis mängu, pidi vanaisa ühtepuhku minema sisse ja kõditama teda kõvera sõrmega lõuaalt. Ei võind olla lõbusamat, kui ta täitis toa naerusädistusega. Maren pidi Sörenit vähemalt kakskümmend korda päevas hirmutama hälli juurest eemalle. Ja siis veel, kui ta õppis käima! See abitu, vallalise ema väike tüdruk, kes end ellu oli pidanud trotsima, tänas nüüd elu eest seega, et ta kahe vana inimese kulund päevadesse tõi sära ja rõõmu. Neile tegi jälle häädmeelt, hommikul ärgata uueks päevaks; elu oli jälle väärt, et seda elada.

Ta komistav, raske kõnnak iseenesest oli naljakas; ja selle sissepoole käändund

tõsiduse ilmega, millega ta vinnas enese üle uksepaku kui ta kandis midagi käes, ja tänavalle traavis, õgujuones, nagu poleks midagi ta taga ja kõrval, vaid ees — ta oli võrratu.

Siis hiilis Maren toatsa ja viipas Sörenille, kes viskas kõik käest, olgu see kirves või vai, ja tuli jookstes üle düüni, keel huulte vahel pingsest kaalutlusest. „Jumal teab, mis talle nüüd jälle pisteti pähe?“ ütles ta ja mõlemad vanad suundusid lapselapse kannul.

Oli Stiine siis veerend tüki maad, kogunasena vaibunult oma ettevõttesse, siis äkki ta tajus üksinduse ja kukkus karjuma, piiritult õnnetu omas hüljatuses. Siis murtisid vanakesed ta silmapiiri sisse ja ta jooksis nende sülle, õnnis jällenägemisest.

Siis möödus see aeg, mil miski asi kadus ta maailmast, kui see oli kümne sammu kauguses. Ta pilk hakkas ulatuma laiemalt; see hakkas otsima inimeste nägusid; senini ta oli näind nende jalgu ainult. Ühel päeval ta seadis kaugele matkale, sest ta oli märkand külamaju kaugemal. Nüüd pidi teda otse valvatama, sest kaugus meelitas. „Meist pole tal enam küllalt, meist kahest,“ ütles Sören teatava kibedusega. Maren aga viskas rätiku ümber pää ja läks Stiinega alla külla, et ta võiks mängida teiste lastega.

Autorist, kelle elukäik näilab inimese võidukat võitlust olutingimustega, kirjutatakse pikemalt ühes „Kevadiku“ järgmise poolaasta numbris.

See on tõsi, alkohol on unustuse allikas. See on unejook, kuid kui selle mõjutud unest ärkad, siis on kurbus alles, takistused on ees, jõud aga, millega neid võita, on vähenend.

Selle asemel, et sõdur oleks ennast varustand raudse rinnaga saatuse vastu võitlemiseks, on ta löönd auke oma raudriidesse ja uinund.

Ei keegi tunne homset päeva. Kes täna nutab, võib homme rõõmustada. Kui oleme kurbuse või alanduse kuristikus, võib mäetipp olla õige lähedal. — On kurb, kui siis oleme eneselt rõövind võimaluse tõusta mäe tippu.

Elli Tavastähti.

Ar 926
Kevadiku

Hind mk. 30.

K. Mattiesen'i trükk, Tartu.